

Insekt-Nytt

Medlemsblad for Norsk
entomologisk forening

Nr. 2 2013 Årgang 38

Insekt-Nytt • 38 (2) 2013

Insekt-Nytt • 38 (2) 2013

Medlemsblad for Norsk entomologisk forening

Redaktør:

Anders Endrestøl

Redaksjon:

Lars Ove Hansen
Jan Arne Stenløkk
Leif Aarvik
Halvard Hatlen
Hallvard Elven

Nett-redaktør:

Hallvard Elven

Adresse:

Insekt-Nytt, v/ Anders Endrestøl,
NINA Oslo,
Gaustadalléen 21,
0349 Oslo
Tlf.: 99 45 09 17
[Besøksadr.: Gaustadalléen 21, 0349 Oslo]

E-mail: insektnytt@gmail.com

Sats, lay-out, paste-up: Redaksjonen

Trykk: Gamlebyen Grafiske AS, Oslo
Kraft digitalprint AS, Oslo

Trykkdato: juni 2013

Opplag: 900

Insekt-Nytt utkommer med 4 nummer årlig.

ISSN 0800-1804 (trykt utg.)
ISSN 1890-9361 (online)

Forsidebildet:

Lynghet fra Husøy i Træna kommune. Se s. 19 dette hefte. Foto: Anders Endrestøl

Insekt-Nytt presenterer populærvitenskapelige oversikts- og tema-artikler om insekters (inkl. edderkoppdyr og andre landleddyr) økologi, systematikk, fysiologi, atferd, dyregeografi etc. Likeledes trykkes artslistene fra ulike områder og habitater, ekskursjonsrapporter, naturvern-, nytte- og skadedyrstoff, bibliografier, biografier, historikk, «anekdoter», innsamlings- og prepareringsteknikk, utstyrstips, bokanmeldelser m.m. Vi trykker også alle typer stoff som er relatert til Norsk entomologisk forening og dets lokalavdelinger: årsrapporter, regnskap, møte- og ekskursjons-rapporter, debattstoff etc. Opprop og kontaktannonser er gratis for foreningens medlemmer. Språket er norsk (svensk eller dansk) gjerne med et kort engelsk abstract for større artikler. Våre artikler refereres i Zoological record.

Insekt-Nytt vil prøve å finne sin nisje der vi ikke overlapper med vår forenings fagtidsskrift *Norwegian Journal of Entomology*. Originale vitenskapelige undersøkelser, nye arter for ulike faunaregioner og Norge går fortsatt til dette. Derimot tar vi gjerne artikler som omhandler «interessante og sjeldne funn», notater om arters habitatvalg og levevis etc., selv om det nødvendigvis ikke er «nytt».

Annonsepriser:

1/2 side	kr.	1000,-
1/1 side	kr.	1750,-
Baksider (farger)	kr.	2500,-

Ved bestilling av annonser i to nummer etter hverandre kan vi tilby 10 % reduksjon, 25 % i fire påfølgende numre.

Abonnement: Medlemmer av Norsk entomologisk forening får fritt tilsendt *Norwegian Journal of Entomology* og *Insekt-Nytt*. Kontingenten er for 2013 kr. 280,- pr. år (kr. 140,- for junior-medlemmer til og med året de fyller 19 år). For medlemskap bruk skjema på våre nettsider (www.entomologi.no) eller kontakt:

Norsk entomologisk forening,
Postboks 386, 4002 Stavanger.
e-post: jansten123@online.no

Redaktøren har ordet:

Att döda et bokprosjekt...

Det är en lätt dag och solen står snett över slätten. Snart skall klockorna ringa, ty det är söndag. Mellan ett par rågåkrar har två unga hittat en fjärl som de aldrig förut sett och i slättens tre byar blänker fönsterrutorna. Män rakar sig framför speglarna på köksborden och kvinnor skär gnolande upp bröd till kaffet och barn sitter på golven och knäpper sina livstucken. Det är den lyckliga morgonen till en ond dag. En man sitter denna morgonen och bearbetar ett insamlat insektsmaterial. Det far ingen skugga över rummet, och det är en lycklig man som tittar in i en lupp och i glaset ser han en liten blå fluga. På bordet står luppen,

insektslådorna, nålar och «Blomflugor. Del 1». Det är bara «Del 2» som fattas. Det faller ingen skugga över insektslådorna och den blanka boken har inga bucklor och inte heller är den digital. Det fläktar sommar genom vindrutan, och han är lycksalig - ännu...

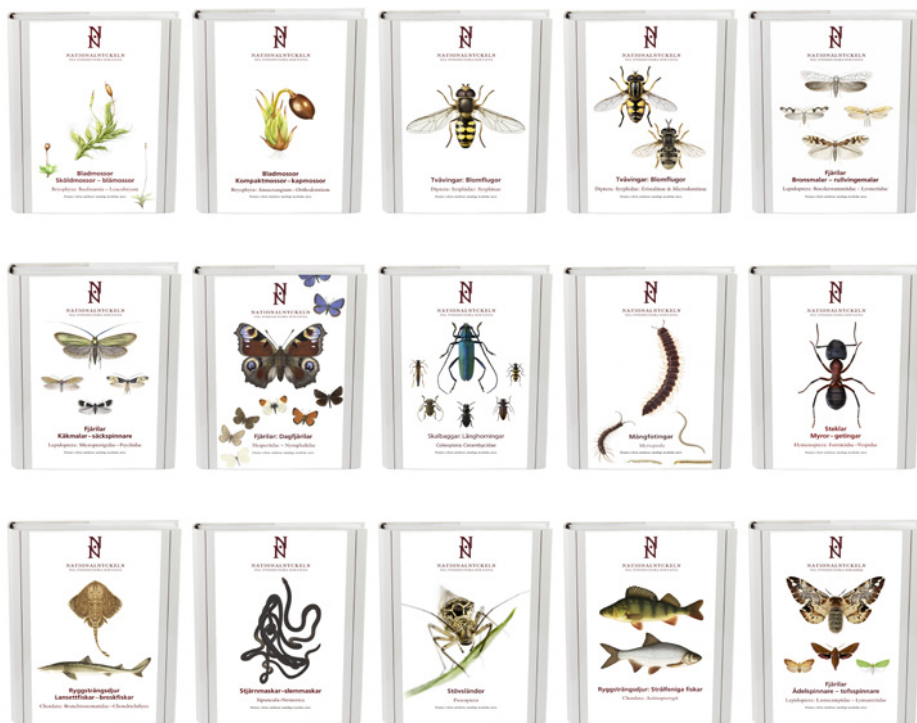
Mange vil vel hevde at prosjektet var urealistisk fra starten av, og at tanken var for stor. Men for en tanke, og for et prosjekt! «[...] ett häftigt, smått vansinnigt prosjekt» skal Johan Bodegård, nåværende sjef for den svenske Artdatabanken ha uttalt. Intet mindre enn tidenes løft for den skandinaviske artskunnskapen, tidenes løft for for-

Innholdsfortegnelse

Endrestøl, A. Redaktøren har ordet: <i>Att döda et bokprosjekt...</i>	1
Strøm, T. Linselusa	8
Knutsen, B.K. Kartlegging av øyestikkere (Odonata) i Agder	9
Endrestøl, A. Et bidrag til Trænas insektfauna	19
Laugsand, A.E. The Beetles on tour! 23.–29.6.2012, Hvaler, Norway.....	31
Hansen, L.O. & Endrestøl, A. Biomangfolddagen 2013	43
Vetlesen, V. Litterære insekter II: Arnes sang.....	48
Stenløkk, J. Insekter i nettet.....	49
Hatlen, H. På larvestadiet.....	51
Oppslagstavla.....	54
Forhandlere av entomologisk utstyr.....	55
Content of Insekt-Nytt [Insect-News] 38 (2) 2013	56

midlingene om artsmangfoldet, og tidens artkompetanse-rekrutterings prosjekt. I ti år har Nationalnyckeln (NN) vært formidlingens ledestjerne på den skandinaviske taksonomi-himmelen, med sine 15 fantastiske utgivelser. Den har båret bud om en frelse, om en bedre tid, om en stor glædje, som skall vederfaras allt folket, og hyrdene på marken skulle snart kunne skille enggjødselgraver fra sandgjødselgraver. Men nå har det altså skyet over, og stjernen har falmet. Som Kjell Antonsson (Entomologiska Föreningen Östergötland) m.fl. kommenterte: «just nu, under årets mörkaste tid, hotar mörkret att permanent

sänka sig över Artprojektet. På Luciadagen fattade riksdagen beslut som kan leda till att kunskapsupbyggnaden om arterna i Sverige allvarligt försvåras». Den svenske regjeringen har i ettertid kuttet kraftig i Artprojektets (AP) bevilgninger, og Art-Databanken (ADB) har tatt beslutningen om «att tillsvidare skjuta upp utgivningen av bokverket» og satser digitalt. Det kan virke som om løpet er kjørt, om ikke artprojektets beskyddare kan hjelpe oss. *Förskjuten av världen, förskjuten av Gud, blott kronprinsessan Victoria till förhoppning jag äger.*

Sveriges största bokprosjekt

Vi kan vel lett hevde at bokprosjektet (i alle fall tanken) var helt unikt i verdensammenheng. Vi har riktignok Danmarks fauna, Die Tierwelt Deutschlands, Fauna d'Italia, Faune de France osv, men disse er enten utdaterte, på et uforståelig språk, sporadiske eller henvender seg til et ekspertpublikum. Artdatabankens ambisjon med NN var å tegne og forklare om alle Sveriges (og delvis Nordens) 50000 arter fordelt på ca. 100 bind over 20 år. Det ble med rette kalt «Sveriges största bokprosjekt»! Og man skulle spre kunnskapen bredt ut i samfunnet. Som Torleif Ingelög (tidligere sjef for ADB og AP) beskrev det: «*Nationalnyckeln är ett populärvetenskapligt verk som ska kunna läsas av de flesta och därmed kunna ingå i en stor folkbildningsatsning*». Dette var noe man virkelig var stolt av i Sverige, og beundret i resten av verden. Daværende miljøvernminister i Sverige Andreas Carlgren uttalte i 2007 at: «*Generationer av svenskar kommer att kunna njuta av Nationalnyckeln till Sveriges Flora och Fauna*» og «*Jag ser fram emot att fylla mina bokhyllor med dessa 125 band av den samlade vetenskapen om våra arter*». Historiker Dick Harrison skrev i 2012 i Svenska Dagbladet at: «*När ett exemplar av Nationalnyckeln har anlänt med posten under de gångna åren har jag känt mig stolt och tacksam över att bo i ett land som verkligen satsar på boklig bildning. Det är en skön och viktig känsla*». Med Nationalnyckelen skulle kunnskapen ut til folket og forhåpentligvis skape nysgjerrighet og poesi av Tranströmerske dimensjoner: «*Jag rörde mig i det stora*

mysteriet. Jag lärde mig att marken levde, att det fanns en oändligt stor krypande och flygande värld som levde sitt eget rika liv utan att bry sig det minsta om oss» (T. Tranströmer). Men også Sverige er rammet av «naturarroganse» eller «biologiska analfabeter», som Fredrik Sjöberg ville sagt det. På tross av en stolt tradisjon kjenner ikke de fleste den krypande og flygande värld og bry sig inte alls om den. Vitenskapsjournalist og blogger Jan-Olov Johansson uttrykker sin uro for om fremtidens skolebarn i det hele tatt vil forstå de svenske sommervisene? Som i Evert Taubes Änglamark:

*«Kalla den änglamarken eller
himlajorden om du vill,
jorden vi ärvde och lunden den gröna.
xxx och xxx och xxx och xxx
låt dem få leva, de är ju så sköna.»*

Att döda et bokprosjekt...

Den Svenske regjeringen kutter altså kraftig i budsjettet til det Svenske Artprosjektet, noe som igjen går ut over NN. Dette er jo derfor først og fremst en politisk og økonomisk avgjørelse som hviler på den svenske regjeringen, men ikke uten at Artprosjektet lenge har vært under hard kritikk for sin ressursbruk og organisering. Avgjørelsen hviler på en utredning gjennomført av Landsbygdsdepartementet på vegne av den Svenske regjeringen. Utredningen har da også selv møtt massiv kritikk, f.eks. fra tidligere sjef i ADB Torleif Ingelög: «*Utredningen är ofullständig, oklar, innehåller en lång rad felaktigheter*». Støtten til Artprosjektet har også vært bred og massiv etter høringen på utredningen, og ikke bare fra Sverige. The

South African Biosystematics Initiative skriver for eksempel: «*Earth needs more support for systematics, not less*».

Hva som er hovedgrunnen til at det gikk i dass er ikke klart, men grunnen, og kanskje mer interessant, ligger muligens i spørsmålet; hvordan var dette i det hele tatt mulig å få til? Det skyldtes rett og slett at Miljøpartiet og den daværende Svenske mindretallsregjeringen fikk i stand et budsjettforlik. Denne politiske situasjonen ville jo ikke vare evig, og kanskje har denne erkjennelsen ligget i underbevisstheten hos flere internt helt fra prosjektet ble satt i gang i 2002. Ellers har forhold vært nevnt og kritisert fra ulike hold. Blant annet har Upsala Nya Tidning (UNT) en rekke artikler og innlegg om prosjektet. For det første gikk man nok for hardt ut. Planen var i utgangspunktet seks bind pr år, mens det kun har kommet ut to-tre (som jo likevel må sies å være bra!?). De som har kommet ut har vært store praktverk, med flotte illustrasjoner, kart inkludert Norge, til og med et par feltnøkler der i starten! Men det kunne jo nesten ikke fortsette. Det første de burde gjort var å slette Norge fra kartet. Det er en type bistand vi ikke fortjente. Videre burde de kanskje ha hatt mer nedstrippa versjoner i forhold til tekst og illustrasjoner, selv om det naturlig nok ville redusert kvaliteten.

Men kanskje har ikke bare omfanget i bøkene vært for stort og tungt. Trolig har også det administrative rundt NN est ut og tatt en masse ressurser og tid som, i en ideell verden, kunne gått til bokproduksjon. Det gjelder hele stabelen

av et topp-tungt korps av prosjektledere, textredaktører, bilderedaktører og sikkert sekretærer av redaktører, og sekretærens katt, som sikkert også har est ut, uavklarte forhold mellom forfattere og redaksjoner, uavklarte arbeidsoppgaver og flere årsverk i organisering og møter. Interne konflikter har det vært. Bl.a. gikk Christer Engström av som sjef i 2010 og allerede i 2006 fikk marknadsassistent Tora Stenbeck Straarup sparken etter å ha kritisert ledelsen av Nationalnyckeln. «*Det här är ingen tvåmans kiosk, utan en krog där det måste finnas kokkar, diskare och serveringspersonal med särskilt ansvar för vissa uppgifter. Men här har viktiga frågor plötsligt bara hamnat på någons bord, någon som redan är överöst med arbete, säger Tora Stenbeck Straarup [til UNT], som ger flera konkreta exempel på misstag som begåtts och som enligt henne orsakat merkostnader, till exempel när det gäller beställning av material till bokomslag eller när det gäller avtal med frilansande illustratörer.*»

Beslutningen som nå er tatt har trolig heller ikke møtt mye motstand hos ledelsen i den svenske ADB. I følge UNT ble følgende uttalt etter et personalmøte: «*Man ger bilden utåt av att man vill att boken ska fortsätta ges ut och att man kämpar för pengar till det, samtidigt som man ger ett helt annat budskap inåt. Beskedet från ledningen under mötet var tydligt och gick inte att missförstå, säger en medarbetare*». Dette var forøvrig samtidig som abonnenter ble oppfordret til å støtte underskriftskampanjen mot nedleggelsen av bokverket.

... ligger framtid i den digitala världen?

I forrige leder ble temaet digitale løsninger tatt opp. Konklusjonen var at digital formidling av artsfunn er blitt et av de viktigste verktøyene for biologien og entomologien i sær det siste 10-året. Samtidig roste vi det svenske Artprosjektet og deres fantastiske satsning på artsformidling gjennom det høyst «analoge» bokverket NN. En digitalisering er sikkert lurt på mange måter vil noen hevde, spesielt med tanke på oppdateringer, og kanskje blir det produserte materialet mer anvendelig. Feltnøklene, som det kun har kommet to av i trykt utgave, vil naturligvis være mer anvendelig som en app ala den nye Fisknyckeln. Men, som Bodegård (nåværende sjef for ADB) skriver i bokverkets lille «dødsannonsen» alle vi abonnenter fikk i posten i begynnelsen av mars: «Att digitalisera kräver resurser och är en omställning». Det er også argumentet for at man stopper bokutgivelsen. Man kan jo lure på om dette med digitalisering blir sett på som en «quick fix», for det er i beste fall en felle. Det er jo forhåpentligvis den samme informasjonen som må sammenstilles, de samme illustrasjonene som må lages, de samme nøklene som skal utarbeides, de samme ekspertene som må skrive? Og, som ADB tidligere har uttalt, så dekkes jo selve trykkingen av inntektene fra abonnentene (som utgjør ca. 1/5 av produksjonskostnadene), så da er det vanskelig å se hva som skulle være så mye bedre med digitalisering? Og hvordan skal dette kunne øke utgivelsestakten? Og hvordan kan dette bli billigere med alt det tekniske vedlikeholdet som et slikt system

krever? En bok er ferdig i det den sendes fra trykkeriet - en nettside/database vil kreve et kontinuerlig vedlikehold og en kontinuerlig teknologisk og designmessig oppdatering. I følge Bodegård vil en dobling av bokprisen ikke hjelpe (noe som for oss nordmenn hadde vært helt ok; vi betaler jo mer for porto en for boka slik det er i dag uansett). Men hvis en dobbel pris ikke hjelper (altså to ganger inntekten av den fysiske bokproduksjonen), kan vel ikke det bety annet enn at den digitale fremtiden krever mer ressurser enn dagens løsning? Det som står igjen klart for hugg er kvaliteten og ambisjonene. Det nye digitale må nødvendigvis bli en helt annen form for kunnskapsformidling, og en billigere og mindre omfattende en. Det spørs hvor mange forfattere man får med på dette. For å sitere Torleif Ingelög igjen: «Att slita i årtal för text som bara finns på nätet, som inte märks på samma sätt som en bok och som sedan kanske andra reviderar och skriver om är inte attraktivt för de flesta.»

vår kjære

NATIONALNYCKELN
2002-2013

Nu är det slut - nu vaknar jag.
Och det är lugnt och lätt att gå
När inget finns att vänta mer,
och inget finns att bära på

ADB har allerede kuttet fem stillinger knyttet til NN, og ansatt en ny på IT. Det blir neppe den siste dataingeniøren man må ansette, og vi spår det blir flere enn fem...

Norsk unnfalleshhet

Allerede i 2007 krevde Insekt-Nytt på lederplass at et «*Artsprosjektet og et seriøst samarbeid med svenskene, må på plass snarest!*». I dette lå det en god slump solidaritet, siden svenskene på det tidspunktet gjorde alt selv, men og en viss frykt for at den byrden nettopp skulle bli for tung. Det har den åpenbart blitt. «*Så är det nämligen inom det sociala Kan ej den ena, får någon ann' betala*». Vi siterte den gang også Riksrevisjonen (2004-2005), og gjør gjerne det igjen; «*Komiteen mener det er nødvendig å ha en særskilt satsing for å styrke kompetansen om artene, og at det derfor må etableres et norsk artsprosjekt slik at vi bedre kan ta del i den store satsingen som gjennomføres i Sverige*». Artprosjektets ansikt utad var NN, og svært mange mente nok at det var naturlig å begynne med et samarbeid akkurat der. Et norsk artsprosjekt er heldigvis på plass, mye på grunn av svenskenes ambisjoner og satsning. Daværende statssekretær Heidi Sørensen utalte i 2008 at dette ville gi «*store synergieffekter ved å samarbeide med svenskene*», og det ble inngått en intensjonsavtale om både utvikling av kunnskap, kompetanse, forvaltning, forskning og formidling mellom norske og svenske myndigheter. Det høres jo fint og flott ut, men noe «del i den svenske satsningen» har vi vel ikke sett noe til? Foruten utveksling av styrerepresentanter og samarbeid om for-

skerskolen, slår den svenske utredningen fra 2012 fast at «*relativt få konkreta samarbeiden etablerats*» med Norge. I alle fall ikke i forhold til NN, der har det nesten vært det motsatte, en slags antagonisme. (som for så vidt like gjerne kan skyldes svenskens aversjon mot innblanding som nordmennesenes aversjon mot det samme) Om man skal samarbeide om digitale løsninger i fremtiden, bør man i alle fall ta en realitetsjekk og gjennomgang av samarbeidet om Artportalen/Artsobservasjoner 2.0 som om ikke annet har fått registrert og rapportert en del skjær i sjøen. Kanskje vil et samarbeid, som i utgangspunktet skal være ressurseffektivt, skape nok et fjell av byråkrati og komiteer på tvers av landegrenser og organisasjonskulturer og datautviklere med sterke meninger og med deres sek-retærer og katter? Og er satsningen i Sverige lengre så stor at den er noe å ta del i? Hele den svenske satsningen har nå med budsjettkuttet for alvor blitt noe ustø i svevet, og vi får håpe at eventuelle fremtidige «synergier» gjør at begge land flyer lengre ned i bakken.

Eksposisjon, stigning, vendepunkt, fall, katastrofe – en komplett tragedie

Insekt-Nytt mener det er en komplett tragedie når Nationalnyckeln nå ikke lengre skal trykkes i bokform, selv om de ansvarlige nok har sine grunner (som nødvendigvis ikke kommer frem her). At digital artsinformasjon på mange måter er fremtiden kan man erkjenne først som sist, men vi mener denne typen informasjon enn så lenge egner seg i bokform og at de allerede utgitte volumene er smykker! Smykker som er vakre å se på, som gjør en

glad og som er bestandige. Som tidligere politiker i Miljöpartiet Birger Schlaug uttrykte seg: *«Jag köpte de första böckerna i serien och njöt. Av Sveriges dagfjärilar och mångfotingar. Dessa framkallade lyckokänsla - läsaren må bedöma det rimliga i detta, men så var det. Naturens mångfald sänder lyckorus genom min ryggrad. Att få vara del av denna fantastiska väv av liv!»* En nettside blir dessverre aldri noe smykke. En nettside er abstrakt og «tom» helt til den skrives ut (og da er vi like langt). For også å sitere Malte Persson fra Expressen: *«En välgjord bok är en gåva till framtiden. Den kan hålla i många hundra år, och överleva såväl krig som naturkatastrofer. En aldrig så välgjord webbsajt och databas överlever inte ens nästa budgetnedskärning».* Sveriges Entomologiska Förening har hevdet tilsvarende. Vi syns det er synd at ikke alle gode krefter kunne dra sammen for å få dette til, og at de høye ambisjonene og den tunge toppen veltet lasset. Det har også vært merkelig stille fra norske myndigheter, den norske Artsdatabanken og de biologiske organisasjoner i Norge (inkl. NEF og SABIMA) på denne snuoperasjonen, selv om vi vet at de aller fleste på grasrota i Norge som er interessert i natur og biologi syns dette er en tragedie. Svenskene må nok likevel føle det tyngre. *«Nationalnyckeln er et arbeid i Linnés ånd».* Er det fremdeles det?

*«I tysta gölar mygglarvernas
ursinnigt dansande frågetecken»*

Om dette nummeret:

For det første har vårt trykkeri gjennom de siste 13 årene år lagt inn årene. Takk til Nordberg Aksidenstrykkeri AS for lang, tro og god tjeneste! Vi har hatt en liten prosess på valg av nytt trykkeri, og har valgt å satse på et lite og lokalt firma, nemlig Gamlebyen Grafiske AS. Vi håper på et god samarbeid i årene som kommer.

Dette heftet har som vanlig noe for en hver smak. Litt faunistikk, litt samletur-historier, litt om foreningens aktiviteter, og litt sedvanlig småstoff. Vi håper dere kan kose dere med Insekt-Nytt i ferien. Redaksjonen må også gjenta seg selv til det kjedsommelige; er du ute på samletur, gjør du spesielle funn eller har du noe artig å dele med oss andre etter årets sesong- ikke nøl med å sende inn et manus eller en ide til oss, så er det stor sjanse for at det havner på trykk.

Da gjenstår det bare for redaksjonen og ønske alle lesere av Insekt-Nytt en god sommer! Måtte solen skinne og insektene sverme, og gi dere en masse flotte naturopplevelser som dere kan varme dere på utover høsten!

Linselusa:

Her er furumåleren *Bupalus piniaria* (Linnaeus, 1758) i full gang med overvåkingen! Måleren ser i hvertfall ut til å kunne hente all mulig informasjon med de antennene, så tatt avsløringene angående overvåking på data de siste dagene må denne furumåleren være en kandidat til nettopp den type virksomhet. Furumåleren gikk i lysfella 29. mai 2013 ved familiens nye hytte ved Ørsjøen ved Prestebakke, Halden. I området er det en masse flotte lokaliteter, og det skal bli spennende å følge med på lysfella her videre ut over sommeren! *Foto og tekst: Tor Strøm, Halden*

Kartlegging av øyenstikkere (Odonata) i Agder

Bernt Kåre Knutsen

Det var med stor spenning og entusiasmens drivkraft vi startet opp øyenstikkerseasonen 2012 i Agder. En fin vårdag i mai, nærmere bestemt lørdag 12. mai fikk jeg sett og fotografert årets første rød vannymfe, *Pyrrhosoma nymphula* ved Hovstjønna i Mandal. Den ble samme dag lagt inn i Artsobservasjoner, også der som årets første. Resten av re-

sultatene fra sesongens kartleggingen av øyenstikkere i Agder oppsummeres under.

Inge Flesjø, Øyvind Nyvold Larsen og undertegnede hadde blitt enige om at vi skulle satse ganske mye på denne sesongen. Inge er i bygningsbransjen og har dermed bare vanligvis tre ukers ferie,

Stor torvlibelle *Leucorrhinia pectoralis* Litletjønna, Mandal 31. mai 2012. Foto: Bernt K. Knutsen.

Øyvind er lektor ved Sauda videregående og har dermed ganske lang ferie som han tilbringer i Lyngdal og jeg er pensjonist med mye fritid.

Denne artikkelen er skrevet først og fremst med tanke på å ajourføre resultatene i to fylkes-tabeller. De er utformet slik at de gir ganske mange opplysninger, men det trenges jo noen utfyllende kommentarer for å få oppdatert tabellene.

For nye lesere henviser jeg til en tilsvarende artikkel i Insekt-Nytt 37 (2) (Knutsen 2012), hvor resultater av atlasarbeidet med øyestikkere i året 2011 for Vest-Agder er presentert. Registreringene er lagt inn i Artsobservasjoner under prosjektnavn «Kartleggingsmidler SABIMA 2011».

En sommertemperatur under normalen

Slik karakteriserer Meteorologisk institutt været sommeren 2012 (www.met.no). De skriver videre: «*Temperaturmessig kan sommeren 2012 oppsummeres slik: 0,4 °C under normalen. Årets sommer (juni – august) endte dermed som den 24. kaldeste i en serie som går tilbake til 1900. Middelttemperaturen var under normalen i det meste av landet, bare i enkelte områder på Vestlandet og i Trøndelag lå den litt over.*»

Videre skriver de om nedbøren: «*Basert på observasjoner fra værstasjonene var nedbøren i Norge 140% av normalen for våren. Dette er den 10. våteste våren for landet under ett i serien som går tilbake*

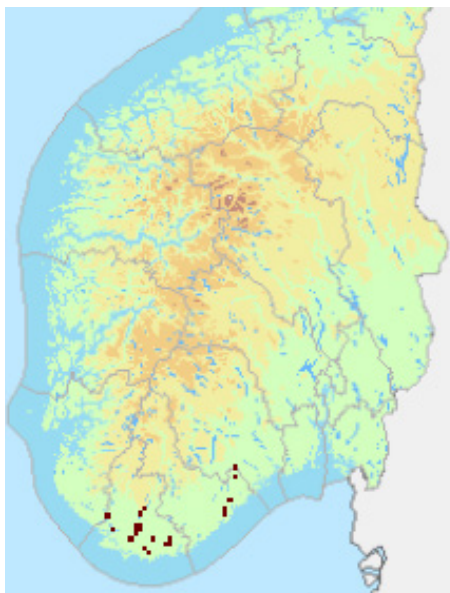
Nordisk blåvannymfe *Coenagrion johanssoni* Lunnantjønna, Audnedal 26. juli 2012.
Foto: Bernt K. Knutsen

til 1900.» Det opplyses ellers at nedbøren i juni for Telemark og Agder var 150-200 % av normalen.

Øyestikkere er en insektgruppe som er svært avhengig av været. Det gjelder både under klekkingen og senere under søking etter mat. Uten at vi kan tallfeste variasjoner i bestandsantallet for øyestikkere, sitter vi igjen med inntrykk av at 2012 var et heller dårlig år for disse insektene.

Vest-Agder

Først noen kommentarer til tabellen som gjelder Vest-Agder (tabell 1). Det som gleder aller mest, er at vi igjen har fått tre nye arter for fylket. Først sørlig høstlibelle *Sympetrum vulgatum* som ble registrert og fotografert av blomsterfluentusiasten Frank Arild Strømmen fra Flekkerøya, Kristiansand den 09. august 2011. Men Øyvind Nyvold Larsen var en meget god nummer to med sitt funn fra Helleråsvannet, Lyngdal den 13. august 2012. Så fikk Inge Flesjø den 29. mai 2012 fotografert og godkjent av den gode Finn O. Mosti en flott stor torvlibelle *Leucorrhinna pectoralis* i den lille, men svært så innholdsrike, Igle-tjønnen, Eigebrekk, Mandal. Og jeg var så heldig å få fotografert både hannen og hunnen to dager etter. Den 12. juni 2012 var igjen Inge der og registrerte fem hanner og en hunn. Og sist men ikke minst, (eller nettopp minst), den ganske sjeldne nordisk blåvannymfe, *Coenagrion johanssoni* som igjen Inge kom over i den artsrike Lunnantjønnen på Sveindal i Audnedal den 21. juli 2012. Vi tre Inge, Øyvind og jeg hadde en meget fin tur sammen hvor vi fanget og fotograferte dette lille vesenet.

Dette kartutsnittet viser utbredelsen av blåvingevannymfe *Calopteryx virgo* på Sørlandet. Kilde: Artsobservasjoner

Par av blåvingevannymfe *Calopteryx virgo* fra Steinsland, Hægebostad 9. juli 2010. Foto: Bernt K. Knutsen.

Tabell 1. En foreløpig kommuneoversikt over øyestikkere i Vest-Agder. Tegnforklaring: k=registreringer i prosjekt «Kartleggingsmidler SABIMA 2012», k!= antatt 1. funn for kommunen, n= nyere funn, 2000–2011, () = eldre funn i perioden 1900–1999. Tabellen er basert på egne data, data fra Artskart (inkl. Artsobservasjoner) og Olsvik et al. 1990.

	Audnedal	Farsund	Hægebofjord	Kristiansand	Kvinesdal	Lindesnes	Lyngdal	Mandal	Marnardal	Sirdal	Songdalen	Søgne	Vennesla	Aseral	I antall kommuner av 15
Totalt antall arter pr kommune	16	20	15	16	21	17	19	20	26	15	11	15	17	11	11
<i>Aeshna caerulea</i> fjelløyestikker	0	0	0	k	0	0	0	0	0	0	()	0	0	0	2
<i>Aeshna cyanea</i> blågrønn øyestikker	0	0	n	0	k!	n	k	n	k	0	0	0	k!	0	7
<i>Aeshna grandis</i> brun øyestikker	k	k	(n)	k	k!	(k)	k	k	k	k	n	k!	k	n	15
<i>Aeshna juncea</i> vanlig øyestikker	(k)	(k)	n	k	(k)	n	k	k	k	k	n	0	k!	0	13
<i>Aeshna mixta</i> høstøyestikker	0	n	0	0	0	0	0	0	0	n	0	0	0	0	2
<i>Aeshna subartica</i> torvmoseøyestikker	n	0	0	0	0	0	0	0	0	n	0	0	0	0	2
<i>Brachytron pratense</i> vårøyestikker	0	n	0	0	(n)	0	0	k	(k)	0	0	0	n	0	5
<i>Calopteryx virgo</i> blåvingevannymfe	n	k!	n	k	()	()	n	k	n	k	0	k	()	0	12
<i>Coenagrion hastulatum</i> vanlig blåvannymfe	k	k	(n)	k	(n)	k	k	k	k	n	n	k!	()	k!	15
<i>Coenagrion johanssoni</i> nordisk blåvannymfe	k!	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
<i>Coenagrion puella</i> sørlig blåvannymfe	0	k!	0	0	(k)	0	k	k	(k)	n	0	k!	k	0	8
<i>Coenagrion pulchellum</i> variabel blåvannymfe	0	k	0	n	()	k!	k	k	(k)	0	0	0	0	0	7
<i>Cordulegaster boltoni</i> kongeøyestikker	n	k	n	k	(n)	k!	k	n	n	k	n	k!	k	0	13
<i>Cordulia aenea</i> smaragdøyestikker	n	k	0	k	()	k!	k	(k)	k	n	n	k!	0	k!	13
<i>Enallagma cyathigerum</i> stor blåvannymfe	k	(k)	(n)	k	(k)	(k)	k	(k)	(k)	k	0	k	(k)	k	14
<i>Erythromma najas</i> rødøye vannymfe	0	0	0	0	0	0	0	0	n	n	0	0	0	n	3
<i>Ishnura elegans</i> kystvannymfe	0	(k)	n	0	(k)	0	k	k	(k)	0	0	k!	()	0	8
<i>Lestes dryas</i> sørlig metallvannymfe	0	0	0	0	0	0	0	0	n	0	0	0	0	0	1
<i>Lestes sponsa</i> vanlig metallvannymfe	(k)	k	(n)	k	(k)	k	k	(k)	(k)	k	n	k!	k	n	15
<i>Leucorrhinia dubia</i> liten torvlibelle	k	k!	n	k	0	k	k	k	(k)	0	n	k	n	k!	13
<i>Leucorrhinia pectoralis</i> stor torvlibelle	0	0	0	0	0	0	0	0	k!	0	0	0	0	0	1
<i>Libellula quadrimaculata</i> firflekklibelle	k	(k)	n	k	(k)	k	k	(k)	(k)	k!	n	k	n	k!	15
<i>Orthetrum coerulescens</i> liten blålibelle	0	k!	n	0	()	n	k	0	(k)	0	0	k!	k!	0	8
<i>Pyrrhosoma nymphula</i> rød vannymfe	k	k	(n)	k	(k)	k	(k)	k	(k)	k	n	k!	(k)	k!	15
<i>Somatochlora metallica</i> vanlig metalløyestikker	k	n	0	k	n	k!	k!	n	k!	0	(n)	0	0	0	10
<i>Sympetrum danae</i> svart høstlibelle	k	(k)	(n)	k	(k)	n	(k)	(k)	k	k	0	k!	k!	k!	14
<i>Sympetrum flaveolum</i> gulvinget høstlibelle	0	0	0	0	n	0	0	0	n	0	0	0	0	0	2
<i>Sympetrum sanguineum</i> blodrød høstlibelle	0	0	0	0	0	0	0	0	n	0	0	0	0	0	1
<i>Sympetrum striolatum</i> rødbrun høstlibelle	k	(k)	n	k	(k)	k!	k	k	k	k	0	k!	k	n	13
<i>Sympetrum vulgatum</i> sørlig høstlibelle	0	0	0	0	n	0	0	k!	0	0	0	0	0	0	2

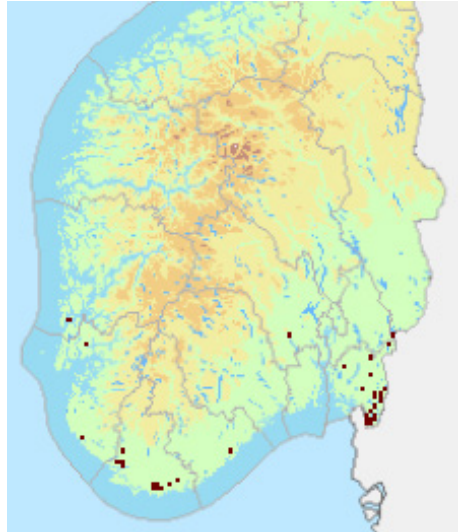
Det er nå fem arter med full dekning i alle 15 kommunene (tabell 1), og det er to-tre andre arter som sikkert får full kommunedekning ganske snart. Det må også påpekes at vi har hele 42 av k!, som altså er antatt 1. funn for kommunen, og vi har 129 av k, hvilket skulle fortelle om en ganske god aktivitet dette året.

Det er en vannymfe som jeg meget gjerne vil gi litt ekstra oppmerksomhet; den meget vakre og sommerfuglaktige blåvingevannymfen *Calopteryx virgo*. Jeg siterer Magnus Billqvist: «Blå jungfruslända är något av en flygande ädelsten med sina skimrande toner i blått och grönt» (Billquist et al. 2012).

Den har nok en større utbredelse enn Billqvist et al. (2012) antyder i sin meget flotte bok, og de kunne brukt litt sterkere grønnfarge for å markere utbredelse på Sørlandet synes jeg, men det er i grunnen bagateller i denne sammenheng.

Så kan man også glede seg over den fine fremgangen vi har fått i Songdalen som i 2011 bare hadde registrert fattige fire arter. Jeg kommenterte dette i den forrige rapporten med at kommunen hadde få egnede vann og lokaliteter, men der tok jeg grundig feil. Det viste seg at Farvannet, som ligger ganske nær Kristiansand og Gratjønn, hadde litt av hvert å by på, begge med åtte arter hver og med plass for flere. Mine fire besøk i kommunen gav altså 11 k! (antatt 1. funn for kommunen).

En annen vakker skapning som jeg vil gi litt oppmerksomhet er den vakre liten blålibelle *Orthetrum coerulescens* som fikk tre nye kommunekryss i Vest-Agder og dermed forekommer i åtte kommuner.

Dette kartet viser alle registrerte funn av liten blålibelle *Orthetrum coerulescens* på Artsobservasjoner. Kilde: Artsobservasjoner

Liten blålibelle *Orthetrum coerulescens*. Den er meget fotogen og samarbeidsvillig og returnerer stadig til samme solvarme plassen på steinen. Her fotografert ved Møglandsvatnet 2. juli 2010. Foto: Bernt K. Knutsen.

Aust-Agder

Nedenfor har jeg satt opp en tabell etter samme utforming som den for Vest-Agder, og jeg skal i det følgende komme med noen få kommentarer (tabell 3).

Jeg mener det er ganske naturlig at artsantallet øker når man beveger seg østover, og i Aust-Agder har det blitt registrert hele 38 arter. Noe som slår en er kanskje alle parentesene () som viser at mye av dette er av eldre dato. Når vi ser nærmere på dataene fra Artskart, så viser det seg at det har vært en del innsamlinger fra Sørlandet i trettiåra. Her må nevnes professor i fysikk Gotfred Kvifte (1914-1997) som samlet inn et stort materiale som nå befinner seg ved Naturhistorisk Museum i Oslo. Via databasen Vanninfo (Norsk institutt for naturforskning) ligger det på Artskart også en rekke funn fra Sørlandet fra både fra 1930 og 1994 (www.artdatabanken.no).

Videre vil jeg påpeke de mest artsrike kommunene med Arendal i toppen med hele 33 arter (Norges øyestikkerkommune?), godt etterfulgt av Vegårshei og Tvedestrand med 28 arter. Dessverre har vi også to kommuner på bunn med Valle og Bykle med kun en registrering hver. Første registrerte øyestikker i Valle kom faktisk så sent som 14. juli 2012, og var fjelløyestikker *Aeshna caerulea* (registrert av K.M. Olsen & R. Bengston).

Men lyspunkter finnes; Christian Steel har registrert kongeøyestikker *Cordulegaster boltoni* på Fossbrekka i Gjerstad, den 4. august 2012 og står dermed med den eneste k! (antatt 1. funn for kommunen) for Aust-Agder. Det kan også ses at vi tre har besøkt fylket, hvor særlig Inge registrerer i Iveland og Øyvind og jeg har besøkt blant andre Arendal, Froland og Lillesand.

Det må også meget sterkt understrekes at Aust-Agder har hele 10 rødlistede arter, og at Arendal har ni av disse (tabell 2).

For å få et bedre inntrykk av hva disse rødlistebetegnelse betyr, refererer jeg hva det er anført om EN: «Sterkt truet. Endangered. En art er Sterkt truet når best tilgjengelig informasjon indikerer at et av kriteriene A-E for Sterkt truet er oppfylt. Arten har da svært høy risiko for utdøing (20 % sannsynlighet for utdøing innen 5 generasjoner, minimum 20 år).»

Dette sier meg at vi her har en dyregruppe som så absolutt burde vies større oppmerksomhet. Det er jo også å håpe at økt fokus og kartlegging avdekker at en arts utbredelse kanskje er større enn hva man tidligere trodde. For eksempel finnes NT-arten vårøyestikkeren i 11 av Agder kommunene, sju av disse har nyere funn hvorav tre er ny-funn (funnet etter år 2000).

Som jeg har nevnt tidligere er det svært mange parenteser () her og altfor mange nuller. Dette håper vi å gjøre noe med. Vi har også snakket en del om å komme oss til fjells hvor vi tror vi finner bl.a. fjelløyestikker, torvmoseøyestikker og myrmetalløyestikker, *Somatochlora arctica*. Sistnevnte har fått en sterk grønnfarge over hele landet i boken til Billqvist et al. (2012), og dette markerer at den skal være ganske vanlig. Det er til nå bare registrert 47 på Artsobservasjoner, men ingen fra Agder. På Artskart er den registrert på fem kommuner.

Vi må nok også drive en god del med håving, da flere arter ikke lar seg bestemme bare ut fra foto av frittflyvende individer, særlig gjelder dette *Somatochlora*-arter og smaragdøyestikker.

Dette flotte foto for å markere ytterligere betydningen av dyregruppen øyestikkere (Odonata). Grå torvlibelle *Leucorrhinia albifrons* fra Åbelvigjønn, Arendal 27. juni 2009. J.L. Gjertsen har gjort flere flotte funn og sørget for et fint knippe gjennfunn av eldre funn () (eldre funn i perioden 1900–1999). Det gjelder blant annet stor torvlibelle, liten torvlibelle og liten blålibelle i Arendal. Foto: Johan L. Gjertsen

Tabell 2. Rødliste arter av øyestikkere registrert i antall kommuner i Aust-Agder (AA) og Vest-Agder (VA)

Vitenskapelig navn	Norsk navn	Rødlistekategori	Kommuner AA (VA)
<i>Brachytron pratense</i>	Vårøyestikker	NT (Nær truet)	6 (5)
<i>Coenagrion lunulatum</i>	Måneblåvannymfe	VU (Sårbar)	2 (0)
<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	Stor torvlibelle	VU (Sårbar)	6 (1)
<i>Leucorrhinia albifrons</i>	Grå torvlibelle	NT (Nær truet)	3 (0)
<i>Leucorrhinia caudalis</i>	Vannlijetorvlibelle	NT (Nær truet)	1 (0)
<i>Onychogomphus forcipatus</i>	Tang-elveøyestikker	VU (Sårbar)	2 (0)
<i>Orthetrum cancellatum</i>	Stor blålibelle	CR (Kritisk truet)	2 (0)
<i>Somatochlora flavomaculata</i>	Gulflekket metalløyestikker	EN (Sterkt truet)	3 (0)
<i>Sympetrum sanguineum</i>	Blodrød høstlibelle	EN (Sterkt truet)	2 (1)
<i>Sympetrum vulgatum</i>	Sørlig høstlibelle	VU (Sårbar)	3 (3)

Tabell 3. En foreløpig kommuneoversikt over øyestikkere i Aust-Agder. Tegnforklaring: k=registreringer i prosjekt «Kartleggingsmidler SABIMA 2012», kl= antatt 1. funn for kommunen, n= nyere funn, 2000–2011, () = eldre funn i perioden 1900–1999. Tabellen er basert på egne data, data fra Artskart (inkl. Artsobservasjoner) og Olsvik et al. 1990.

	Arendal	Birkenes	Bygland	Bykle	Eye/Hornes	Fotland	Gjerstad	Grimstad	Iveland	Lillesand	Risør	Tvedestrand	Vælle	Vegårshei	Amli	I alt kommuner av 15
Totalt arter pr kommune	33	8	11	1	13	23	18	13	11	15	21	28	1	28	4	
<i>Aeshna caerulea</i> fjelløyenstikker	0	0	()	()	0	0	()	0	n	0	0	0	n	()	0	6
<i>Aeshna cyanea</i> blågrønn øyenstikker	(k)	()	n	0	k	(n)	()	n	0	()	()	(n)	0	()	0	11
<i>Aeshna grandis</i> brun øyenstikker	(k)	0	0	0	n	n	(k)	0	k	0	()	(n)	0	(n)	n	9
<i>Aeshna juncea</i> vanlig øyenstikker	(n)	0	(n)	0	n	(n)	()	0	k	0	()	(n)	0	()	0	9
<i>Aeshna mixta</i> høstøyenstikker	n	0	0	0	0	0	0	n	0	n	0	0	0	0	0	3
<i>Aeshna subartica</i> torvmoseøyenstikker	(n)	0	0	0	0	()	()	0	0	0	0	0	0	()	0	3
<i>Brachytron pratense</i> vårøyenstikker	(n)	0	0	0	()	0	()	0	()	(n)	()	0	0	0	0	6
<i>Calopteryx virgo</i> blåvingevannymfe	(n)	()	0	0	0	()	n	()	0	0	()	(n)	0	(n)	0	8
<i>Coenagrion hastulatum</i> vanlig blåvannymfe	(k)	0	n	0	n	()	n	k	k	0	()	0	(n)	0	0	10
<i>Coenagrion johanssoni</i> nordisk blåvannymfe	0	0	0	0	()	()	0	0	0	0	()	0	0	()	0	4
<i>Coenagrion lunulatum</i> måneblåvannymfe	0	0	0	0	0	(n)	0	0	0	0	0	0	0	()	0	2
<i>Coenagrion puella</i> sørlig blåvannymfe	(n)	(n)	0	0	0	n	0	0	0	k	()	(n)	0	n	0	7
<i>Coenagrion pulchellum</i> variabel blåvannymfe	(n)	0	0	0	0	0	0	()	0	0	()	()	0	n	0	5
<i>Cordulegaster boltoni</i> kongeøyenstikker	()	0	0	0	0	n	kl	0	0	0	0	()	0	n	()	6
<i>Cordulia aenea</i> smaragdøyenstikker	(k)	0	0	0	n	()	n	0	n	0	(n)	0	0	0	0	8
<i>Enallagma cyathigerum</i> stor blåvannymfe	(k)	(k)	(n)	0	k	(n)	()	(n)	0	(k)	()	(n)	0	(n)	()	12
<i>Erythromma najas</i> rødøye vannymfe	k	0	0	0	0	()	0	0	0	()	()	(n)	0	()	0	6
<i>Ishnura elegans</i> kystvannymfe	(k)	(n)	0	0	0	0	0	()	0	k	()	(n)	0	n	0	7
<i>Lestes sponsa</i> vanlig metallvannymfe	k	0	0	0	n	(k)	()	(n)	k	k	()	()	0	(n)	()	11
<i>Leucorrhinia albifrons</i> grå torvlibelle	(n)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	()	0	0	3
<i>Leucorrhinia caudalis</i> vannlijetorvlibelle	()	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
<i>Leucorrhinia dubia</i> liten torvlibelle	(k)	0	(n)	0	n	k	()	0	k	n	()	()	0	(n)	0	10
<i>Leucorrhinia pectoralis</i> stor torvlibelle	(n)	0	0	0	0	0	()	0	0	n	()	()	0	()	0	6
<i>Leucorrhinia rubicunda</i> østlig torvlibelle	0	0	0	0	0	n	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
<i>Libellula quadrimaculata</i> firflekklibelle	(k)	n	n	0	(n)	(n)	()	0	k	n	n	(n)	0	(n)	0	11
<i>Onychogomphus forcipatus</i> tang-elveøyenstikker	()	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	()	0	0	2
<i>Orthetrum cancellatum</i> stor blålibelle	n	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	n	0	0	2
<i>Orthetrum coerulescens</i> liten blålibelle	(k)	0	0	0	0	()	0	0	0	0	0	()	0	n	0	4
<i>Pyrrhosoma nymphula</i> rød vannymfe	k	n	()	0	n	(n)	()	n	k	k	()	()	0	(n)	0	12
<i>Somatochlora arctica</i> myr-metalløyenstikker	()	0	()	0	0	n	()	0	0	0	0	0	0	()	0	5
<i>Somatochlora alpestris</i> fjellmetalløyenstikker	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	()	0	0	1
<i>Somatochlora flavomaculata</i> gulflekket metalløyenstikker	n	0	0	0	0	0	0	0	0	0	n	()	0	0	0	3
<i>Somatochlora metallica</i> vanlig metalløyenstikker	(n)	()	()	0	n	n	()	0	k	0	0	()	0	()	0	9
<i>Sympetrum danae</i> svart høstlibelle	(k)	0	n	0	n	(k)	()	(n)	k	n	()	(n)	0	()	0	11
<i>Sympetrum flaveolum</i> gulvinget høstlibelle	(n)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	()	0	0	3
<i>Sympetrum sanguineum</i> blodrød høstlibelle	n	0	0	0	0	0	0	n	0	0	0	0	0	0	0	2
<i>Sympetrum striolatum</i> rødbrun høstlibelle	(k)	0	0	0	0	(k)	0	0	0	k	()	(n)	0	()	0	6
<i>Sympetrum vulgatum</i> sørlig høstlibelle	(n)	0	0	0	0	0	0	n	0	0	()	0	0	0	0	3

Fremdeles i Agder? Det er et stort ønske å få møte denne fantastiske skapningen i løpet av årets kartlegging i et av Agderfylkene. Sist sett på noen få lokaliteter i Arendal og Tvedestrand på 1930-tallet. Leif har tatt dette flotte bilde av en tang-elveøyenstikker, *Onychogomphus forcipatus*, 5. juli 2012 ved Nypeto, Halden. Foto: Leif Gabrielsen.

Takk til mine to entusiastiske medarbeidere Inge Flesjø og Øyvind Nyvold Larsen som begge har lagt ned et stort arbeid og som også blir med neste år. En stor takk til redaktør Anders Endrestøl som har redigert artikkelen til min store tilfredshet.

I tillegg til oss tre som er med på prosjektet, har følgende lagt inn registreringer av øyenstikker i Vest-Agder i Artsobservasjoner og takkes for det: Svein Almedal (Åseral), Leif Gabrielsen, (Øyslebø), Tor Egil Høgsås (Mandal), Runar Jåbekk (Mandal), Yngvar A. Olsen (Sogndalen), Frank Arild Strømmen, (Kristiansand) og Christian Steel (Oslo).

Litteratur

Askew, R.R. 2004. The Dragonflies of Europe. Revised edition. Harley Books. 308 s.

- Billqvist, M., Swash, A., Smallshire, D. 2012. Svenska trollsländeguiden : en fälthandbok. Hirschfeld media. 208 s.
- Knutsen, B.K. 2012. Kartlegging av øyenstikkere (Odonata) i Vest-Agder. Insekt-Nytt 37 (2): 5-10.
- Lundberg, H. 2008. Trollsländor i Sverige. 112 s.
- Nielsen, O. F. 1998. De danske guldsmede. Apollo Books. 280 s.
- Olsvik, H., Kvifte, G. og Dolmen, D. 1990. Utbredelse og vernestatus for øyenstikkere på Sør- og Østlandet, med hovedvekt på forsumnings- og jordbruksområdene. UNIT Vitenskapsmuseet Rapport Zool. Ser. 1990-3: 1-71.
- Sandhall, Å. 1987. Trollsländor i Europa. Interpublishing. 256 s.
- www.met.no. Meteorologisk Institutt.
- www.artsdatabanken.no. artskart.artsdatabanken.no. Besøkt mai 2013.

Bernt K. Knutsen
Buråsveien 89, Mandal
e-post: bernk@online.no

Aktuelle bøker

Opplev og utforsk sommerfugler

av Lars-Jørgen Natvig

Den nye boka gir deg alle de praktiske tipsene. Her beskrives de mest effektive metodene, fra å fange dem med sommerfuglhåv til hvordan du lokker dem til deg med lys og lukstoffer.

Du får også en mengde råd om fotografering, bestemmelse, preparering, oppbevaring og systematisering eller hvordan du gjør hagen attraktiv for sommerfugler.

Pris kr. 398 - Nå på lager!

Norges humler

Den første norske håndbok om humler. Fylldig omtale av alle våre norske arter. I tillegg er boka spekket med foto av humler i sitt naturlige miljø. 200+ fotografier, 100+ tegninger, 33 kart og 300 sider. **kr. 490**

Svenska trollsländeguiden

En fälthandbok. En liten og hendig bok på 126 sider med flere fotografier og tekst om samtlige 40 arter av humler som gjennom tidene er påvist i Sverige. Utbredelseskart for Sverige, og flygetidskalender for hver art og bestemmelsesnøkler **kr. 75**

Svenska trollsländeguiden

Omhandler alle norske arter og de som kan dukke opp i Norge. Eneste komplette felthåndbok som henvender seg både til begynnere og øyestikker-kjennere. Mer enn 400 fargefotos, tabeller og kart. Artsnavn på norsk. 208 sider. **kr. 395**

Våre superlette häver har poser i gjennomsiktig spesialstoff, teleskop glassfiberstenger og er sammenleggbare. Mange ulike størrelser på stengene og ulike hävdiameterer.

Standardhäv - 35cm diam. på nettet (hvitt eller brunlig)
Todelt stang 43-80cm. - **Komplett kr.350**

Sommerfuglkasser

Tette kasser av høy kvalitet (glass fast i lokket, m/plastazote bunnmateriale).

Størrelse	Pris	Brun	Trehvit
15x18 cm	203	199	
15x23 cm	227	220	
23x30 cm	271	267	
30x40 cm	337	330	
40x50 cm	402	385	

ANNET UTSTYR

Slaghäv (lett 35cm u/skaft)	kr.317
Stangsil	kr.229
Vannhäv m/skaft	kr.414
Insektnåler i alle størrelser 100pk	fra kr.40
Spennestrimler	fra kr.40
Spennbrett 40cm langt justerbart	fra kr.126
Spennbrett 30cm lengde balsatre	fra kr.115
Preparasjonsnål med treskaft	kr.26
Pinsett	kr.45
Avlivningsglass	kr.90
Ethylacetat (eddiketer)300ml	kr.156

Robinson felle m/lys -

Vår største og mest robuste felletype med lang holdbarhet. Fellen som med 80w eller 125w kvikksølvlampe gir best fangst. Fellen brukes mye av fagfolk og erfarne entomologer.

Pris inkl. lyskit kr. 2990

Et bidrag til Trænas insektfauna

Anders Endrestøl

«Så gikk det da nordover langs deilige Nordland. Et par steder stanset vi for å ta om bord tørret fisk til hundeproviant. Vi fór under Torghatten, De syv søstre, Hestmannen, forbi Lovunden og Træna der langt ute i havet, Lofoten og alt hva det nå heter av skjønt. Den ene dristige kjempeform villere og vakrere enn den andre. Det er en eventyrverden for seg selv dette her, et drømmeland. Det føltes som om vi var redd for å gå for fort – at en lett kunne miste noe».

Fridtjof Nansen 1897

For en østlending kan møte med Nordland og Helgelandskysten være nettopp eventyrlig. Det er noe annet og uvant, og landskapet er på mange måter så unikt og sært. I 2011 opplevde jeg for første gang dette landskapet, og det slo meg at vi har så mange kriker og kroker i Norge, og at det fortsatt er så lite dokumentert av vår natur. Følgende notis kan anses som et ørlite bidrag til naturdokumentasjon i en slik krok, Træna. De resterende krikene langs Helgelandskysten regnet dessverre bort på denne turen.

«...og i Vest (lige under Polarcirkelen) den eiendommeligt formede Ø Trænen, der i nogen Frastand ser ud som en kjempemæssig Borg med Taarne og Tinder» (Schübeler 1879). Trænas signatur: fjellrekka på Sanna. Fra venstre, Gia (160 moh), Kjølén (eller Gumpen) (242 moh), Mjåtind (296 moh), Breitind (270 moh), og til sist men størst, Trænstaven (338 moh). Foto: Anders Endrestøl

Under polarsirkelen

Træna, Nordlands nest minste kommune, kun slått av Røst, er en klynge øyer lengst ut på Helgelandskysten og rett under polarsirkelen. 40-45 mil fra land, og med Norskehavet som nærmeste nabo, klører mer enn 1000 øyer, holmer og skjær seg fast, sammen med en bosetning på omkring 500 innbyggere fordelt på øyene Husøy (kommunesenter), Selvær, Sanna og Sandøy. Klimaet er i norsk sammenheng nokså stabilt, med januartemperatur på omkring 0°C og julitemperatur på rundt 12°C, og med en nedbør på omkring 1000mm i året (Elven et al. 1988). På dette må man imidlertid legge en jevn frisk bris (gjennomsnittlig vindhastighet på rundt 9 m/s). Så om det rusker litt rundt ørene, er dette gode forhold for både folk, fe, fugl og fisk. Og kanskje derfor har det vært folk her så lenge at Træna kan kalles Norges eldste fiskevær, med oldtidsfunn fra nærmere 9000 år tilbake.

Rauker i havet

I godt vær er båtturen fra Sandnessjøen til Træna en fantastisk tur, forbi Dønna, Løkta, Tomma, Onøya, Sandvær, et mylder av holmer og småøyer, Lovund, med den karakteristiske hatten som stiger 625 meter rett opp av havet, og endelig Husøy i Træna. Det første man blir slått av når man ankommer Træna er synet mot Sanna. I det ellers flate terrenget rager Trænstaven, Breitind og Mjåtind opp fra Norskehavet, og gir en helt spesiell kulisse for alt man foretar seg her ute, enten man bade, fisker, handler på nærbutikken eller samler insekter. I geologien kalles slike frittstående bratte, klippeformete restfjell for «rauker» (som man også finner på eksempelvis Gotland og Öland). For det er den harde granitten som står igjen etter at havet og isen har skurt ned det resterende terrenget til det som kalles strandflaten eller «strandflats» på engelsk (Mostrøen 2000). Det var blant annet

Aglajaperlemorvinge *Argynnis aglaja* passer fint inn blant raukene. Denne sommerfuglen er ikke tidligere dokumentert fra Træna, men er rapportert fra Lurøy noe lengre inn, og faktisk fra Røst i nord. Foto: Anders Endrestøl

dannelsen av denne strandflaten Fridtjof Nansen var mer enn middels interessert, og som kuliminerte i en omfattende og veldokumentert monografi: «The Strandflat and Isostasy» (Nansen 1922). Mye av geologien her ute består av granitt, men regionen har en variert geologi med både glimmerskifer, marmor og kalkstein (Rekstad 1925). Over dette er det marine avsetninger med blant annet skjellsand.

Frodig eller forblåst?

Det andre som slo meg da jeg ankom Træna var hvor frodig det var der. Jeg hadde sett for meg noen forblåste holmer, med vinden piskende rundt øra, noen ustabile

måker i lufta, litt grass og starr, kanskje en flat vier nedi en forsenkning, litt einer, men jeg må si at det var alt annet enn det. Den brusende festivalfølelsen, varm juli, sol fra skyfri himmel og forventningen, fargela nok dette inntrykket noe, men det var også helt reelt. Det viser også listen av registrerte karplanter fra Træna, som utgjør rundt 260 forskjellige arter (Artskart). Mye av dette er basert på Elven og andres (Elven et al. 1988) undersøkelser her på 1980-tallet. Konklusjonene var at Træna «rommer store botaniske verdier, både som strandlokaliteter og på grunn av den velutviklede kystvegetasjonen, av kystlynghei og beiteenger».

Flott kystlynghei, med typisk krekling, skrukkebær, blokkebær, blåbær, tyttebær, men og noe smyle, tiriltunge, engsyre, finnskjegg, seterfrytle, og en og annen sisselrot, einer, sløke og flekkmarihand. Foto: Anders Endrestøl

Træna har en planteliste som rommer en rekke ulike kategorier. Man har selvfølgelig en rekke sørlige arter med nordgrense her eller i lofot-traktene (knegras, grøftesoleie, englodnegras og flatsiv), man har mer nordlige arter (norsk sandslirekne), man har vestlige arter (shetlandsøyentrøst) og østlige arter (sumpsoleie). Man har også rødlistearter (smånesle og ormetunge, begge VU), svartelistearter (parkslirekne) og andre mer eller mindre sjelden kystplanter (kystarve og saltsmåarve). Elven et al. (1988) undersøkte for øvrig ikke Husøya, og de 141 plantearter registrert her er nok derfor ikke uttømmende. Blant annet er nokså vanlig forekommende arter som eksempelvis flekkmarihånd, smyle, einer, finnskjegg, strandstjerne, hanekam og vendelrot er ikke registrert fra øya (pers.

obs.). I tillegg til en rik naturlig flora er det også vakre hageplanter, busker og trær av mer sørlig karakter som klarer seg her, blant både alm og eik! I følge eieren av de to relativt storvokste eiketruene var det hans far som for over 50 år siden tok disse med seg fra Porsgrunn og plantet ut i hagen på Husøy (G. Storhaug pers. medd.). I Artskart er det kun registrert et fåtall eiker lengre nord en dette. Alm er noe vanligere på fastlandet innenfor Træna, men hverken eik eller alm er tidligere registrert fra kommunen. Denne frodigheten er nok knyttet både til marine avsetninger, lave vintertemperaturer, godt med lys og greit med nedbør. Dette gir en rekordlang vegetasjonsperiode for Nordland, med hele 165 dager (Elven et al. 1988). Så forblåst ja, men også fantastisk frodig.

I de litt mer fuktige og beskyttede forsenkningene vokser det rikelig med engsyre, engsoleie, rødkløver, hanekam og vendelrot blant annet. Foto: Anders Endrestøl

Fire orkideer er registrert i Træna kommune: flekkmarihånd (bildet), blodmarihånd, stortveblad og småtveblad. Foto: Anders Endrestøl

Fest og hval

For det var Trænafestivalen (7-9. juli 2011) som var det primære målet for turen. Trænafestivalen startet opp i 2003, og har holdt det gående siden. Den er kalt «Nord-Norges vakreste kultur-arrangement», og har blitt så populær at alle billettene som regel er solgt ut lenge før en eneste artist på programmet er kjent. Man vet at opplevelsen blir bra uansett, og festivalen har mange gjengangere blant publikummet. I 2012 ble Trænafestivalen kåret til årets festival i festivalbransjens egen kåring. Her samles småbarnsforeldre, friluftslivsentusiaster, Nordnorsk russ, hipstere fra Oslo og ymse annet, til sammen over 2000 personer + fastboende, på omkring

0,5 km² (Husøya totalt er på 1,5 km²). Og likevel er det den mest romslige festivalcampen jeg har opplevd, og armslag har man nok av. Musikkprofilen er så ymse, men rommer alt fra lavmælte konserter i Træna kirke, unike konsertopplevelser i grotteformasjonen kirkhelleren på Sanna, lokale og mindre kjente band på den minste scenen via godt kjente norske band som DumDum Boys, Kings of Convenience, Ida Maria, Tungtvann, Gåte, Madrugada, Kaizers Orchestra og en og annen utenlandsk storhet. I 2011 var det klart for 25-30 artister, mest norsk pop og rock, men med den franske artisten Manu Chao i spissen, krydret med hvalburgere og Mack øl, og en sol som aldri gikk ned...

Nord-Norges vakreste kultur-arrangement! Her møtes ny og gammel kultur i gamle fiskehjel og moderne popmusikk, salt hav og Mack øl, hval-wraps og kongekrabbe sushi. Foto: Anders Endrestøl

Fra artister til artslister

For håven var jo selvfølgelig med! Den eksotiske naturen og den begrensede artslisten for kommunen var selvfølgelig og et sterkt trekkplaster. Man tar seg ikke lengst ut i havet uten å ta belegg med tilbake?

Det er nemlig publisert svært få funn av insekter fra Træna. På artskart foreligger det 12 arter (1 billeart og 11 sommerfuglarter) (tabell 1). En sommerfugl er registrert på Selvær mens de resterende er registrert fra Sanna og Husøy. De aller fleste av disse er dessuten registrert av Reidar Mehl i 1961,

som antagelig var den første til å registrere insekter fra kommunen.

Dessuten er det på artsobservasjoner i perioden 2009-2012 publisert 12 arter av sommerfugler fra Træna, alle «nye» i forhold til det som er publisert på Artskart, og de fleste samlet med lys på Sanna (P.O. Syvertsen pers. medd.). Det vil si at det totalt er publisert 24 arter av insekter fra Træna kommune (med Artskart/Artsobservasjoner som eneste kilde). De fleste av disse er registrert fra Sanna, og kun seks arter, samtlige sommerfugler

Ikke bare undertegnede som kombinerer musikk og entomologi på Trænafestivalen! Her er bandet «Team me» fra Elverum, som åpenbart også har en forkjærlighet for insekter. Hvor mange klarer du? Den oppmerksomme entomolog vil kjenne igjen stor purpurkåpe *Apatura iris*, brun bjørnespinner *Arctia caja*, svalestjerten *Iphiclides podalirius*, apollosommerfugl *Parnassius apollo*, dødninghode *Acherontia atropos*, tistelsommerfugl *Vanessa cardui*, klapregresshoppe *Psophus stridulus*, rødbrystet åtselbille *Oiceoptoma thoracica*, stor eikebuk *Cerambyx cerdo*, eikehjort *Lucanus cervus*, jordløpere *Calosoma* sp. og *Carabus* sp., en gullbasse Cetoniinae, en vannkalv *Dytiscus* sp., en oldenborre *Melolontha* sp., en dolkveps Scoliidae, en larve av ett eller annet slag, og noen uidentifiserte veps (Hymenoptera). Foto: Anders Endrestøl

er registrert fra Husøya. I tillegg finnes det nok noe upublisert materiale her og der, bl.a. ved Helgeland museum (P.O. Syvertsen pers. medd.).

I løpet av de dagene på Træna (6.-10- juli 2011), samlet jeg inn et lite materiale insekter (tabell 2). Mitt søkebilde er stort sett innrett mot nebbmunnene (Hemiptera), og jeg hadde ingen ambisjoner om å ta med meg alt jeg fant av andre grupper også. Likevel havnet nå noen få biller og et par humler på dramsglasset, og jeg har derfor likegodt tatt alt jeg har fått bestemt

opp med i tabellen (tabell 2), selv om det for andre grupper enn nebbmunnene må anses som høyst ufullstendig. Selv for nebbmunnene, som tidligere ikke var rapport fra Træna i det hele tatt, ble listen noe begrenset selv om jeg tok med meg rubbel og bit. Den kan nok likevel økes betraktelig om man besøker kommunen en annen tid på året, og kanskje går mer grundig til verks geografisk. Det meste ble samlet med håven, men jeg hadde også et par fallfeller stående ute rundt teltet. Naturlig nok ble det meste samlet på Husøy, som både er kommunesenter

Tabell 1. Publiserte arter av insekter fra Træna kommune til og med 2012. NHM = Naturhistorisk museum, Artsobs. = Artsobservasjoner, HMR = Helgeland Museum, Rana. *Kilde: Artskart*

Orden, u.orden	Familie	Art, Author	År	Lok	Col.
Coleoptera	Elateridae	<i>Selatosomus aeneus</i> (Linnaeus, 1758)	1961	Sanna	NHM
Lepidoptera	Crambidae	<i>Eudonia sudetica</i> (Zeller, 1839)	1961	Husøy	NHM
Lepidoptera	Crambidae	<i>Udea lutealis</i> (Hübner, 1809)	2012	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Geometridae	<i>Dysstroma citrata</i> (Linnaeus, 1761)	2012	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Geometridae	<i>Eulithis populata</i> (Linnaeus, 1758)	2012	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Geometridae	<i>Martania taeniata</i> (Stephens, 1831)	2004	Sanna	HMR
Lepidoptera	Geometridae	<i>Mesotype didymata</i> (Linnaeus, 1758)	2012	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Geometridae	<i>Perizoma albulata</i> (Denis & Schiffemüller, 1775)	1961	Sanna	NHM
Lepidoptera	Geometridae	<i>Thera cognata</i> (Thunberg, 1792)	2012	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Geometridae	<i>Xanthorhoe decoloraria</i> (Esper, 1806)	1961	Husøy	NHM
Lepidoptera	Lycaenidae	<i>Lycaena phlaeas</i> (Linnaeus, 1761)	1961	Sanna	NHM
Lepidoptera	Lycaenidae	<i>Polyommatus icarus</i> (Rottemburg, 1775)	1961 & 2004	Sanna	HMR
Lepidoptera	Noctuidae	<i>Apamea furva</i> (Denis & Schiffemüller, 1775)	2012	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Noctuidae	<i>Cerapteryx graminis</i> (Linnaeus, 1758)	2012	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Noctuidae	<i>Diarsia mendica</i> (Fabricius, 1775)	1961	Husøy	NHM
Lepidoptera	Noctuidae	<i>Diarsia florida</i> (F. Schmidt, 1859)	1961	Husøy	NHM
Lepidoptera	Noctuidae	<i>Noctua pronuba</i> (Linnaeus 1758)	2009 & 2012	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Noctuidae	<i>Orthosia gothica</i> (Linnaeus, 1758)	1991	Selvær	HMR
Lepidoptera	Nymphalidae	<i>Aglais urticae</i> (Linnaeus, 1758)	2011	Husøy	Artsobs
Lepidoptera	Nymphalidae	<i>Vanessa cardui</i> (Linnaeus, 1758)	2009	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Nymphalidae	<i>Vanessa atalanta</i> (Linnaeus, 1758)	2011	Husøy	Artsobs
Lepidoptera	Tortricidae	<i>Eana osseana</i> (Scopoli, 1763)	1961	Sanna	NHM
Lepidoptera	Tortricidae	<i>Eana penziana</i> (Thunberg, 1791)	2012	Sanna	Artsobs
Lepidoptera	Zygaenidae	<i>Zygaena exulans</i> (Hohenwarth, 1792)	0	Træna	NHM

Panorama over Husøya fra Sanna (på vei mot Kjølén) med en noe værbitte forfatter.

Tabell 2. Diverse insekter innsamlet/registrert i Træna kommune 07.-11.VII.2011. S = NSY, EIS 121, Træna: Sanna 33WUP6901879451 +/- 500m 10.VII.2011; H = NSY, EIS 121, Træna: Husøya 33WUP70840789361 +/- 500m 07.-11.VII.2011. Reg = Nytt regionsfunn for NSY

Orden, u.orden	Familie	Art, Author	S	H	Reg
Coleoptera	Scirtidae	<i>Cyphon padi</i> (Linnaeus, 1758)		1	x
Coleoptera	Elateridae	<i>Athous subfuscus</i> (O. F. Muller, 1764)		1	
Coleoptera	Elateridae	<i>Selatosomus aeneus</i> (Linnaeus, 1758)		1	
Coleoptera	Cantharidae	<i>Rhagonycha nigriventris</i> Motschulsky, 1860	1		
Coleoptera	Kateretidae	<i>Brachypterus urticae</i> (Fabricius, 1792)	4		x
Coleoptera	Nitidulidae	<i>Epuraea aestiva</i> (Linnaeus, 1758)		1	
Coleoptera	Chrysomelidae	<i>Phratora vitellinae</i> (Linnaeus, 1758)		1	
Coleoptera	Apionidae (Brentidae)	<i>Eutrichapion viciae</i> (Paykull, 1800)		2	
Coleoptera	Apionidae (Brentidae)	<i>Eutrichapion facetum</i> (Gyllenhal, 1839)		1	
Coleoptera	Apionidae (Brentidae)	<i>Eutrichapion punctiger</i> (Paykull, 1792)	1		x
Coleoptera	Apionidae (Brentidae)	<i>Protapion apricans</i> (Herbst, 1797)		1	
Diptera	Syrphidae	<i>Volucella bombylans</i> (Linnaeus, 1758)		1	
Hem., Auchenorrhyncha	Aphrophoridae	<i>Neophilaenus lineatus</i> (Linnaeus, 1758)	1	3	
Hem., Auchenorrhyncha	Aphrophoridae	<i>Philaenus spumarius</i> (Linnaeus, 1758)	21	15	
Hem., Auchenorrhyncha	Cicadellidae	<i>Evacanthus interruptus</i> (Linnaeus, 1758)	23	4	

I bakgrunn skimter man Lovundfjellet stikke opp av havet. Foto: Ragnhild E. Waagaard

Orden, u.orden	Familie	Art, Author	S	H	Reg
Hem., Auchenorrhyncha	Cicadellidae	<i>Macrosteles lividus</i> (Edwards, 1894)		12	x
Hem., Auchenorrhyncha	Cicadellidae	<i>Macrosteles laevis</i> (Ribaut, 1927)		1	
Hem., Auchenorrhyncha	Cicadellidae	<i>Macrosteles</i> sp.		2	
Hem., Auchenorrhyncha	Cicadellidae	<i>Notus flavipennis</i> (Zetterstedt, 1828)	5	1	x
Hem., Auchenorrhyncha	Cicadellidae	<i>Ribautiana ulmi</i> (Linnaeus, 1758)		14	x
Hem., Auchenorrhyncha	Cicadellidae	<i>Oncopsis flavicollis</i> (Linnaeus, 1761)		4	
Hem., Auchenorrhyncha	Cicadellidae	<i>Oncopsis tristis</i> (Zetterstedt, 1840)		11	
Hem., Auchenorrhyncha	Delphacidae	<i>Javesella alpina</i> (Sahlberg, 1871)	3	2	
Hem., Heteroptera	Anthocoridae	<i>Anthocoris nemorum</i> (Linnaeus, 1761)	1	1	
Hem., Heteroptera	Miridae	<i>Lygocoris pabulinus</i> (Linnaeus, 1761)		1	
Hem., Heteroptera	Miridae	<i>Lygocoris rugicollis</i> (Fallen, 1807)	1	6	
Hem., Heteroptera	Miridae	<i>Leptopterna ferrugata</i> (Fallen, 1807)	2	3	
Hem., Heteroptera	Miridae	<i>Pithanus maerkelii</i> (Herrich-Schäffer, 1838)	1		
Hem., Heteroptera	Miridae	<i>Stenodema holsata</i> (Fabricius, 1787)		1	
Hem., Heteroptera	Miridae	<i>Teratocoris saundersi</i> Douglas & Scott, 1869	1		
Hymenoptera	Apidae	<i>Bombus jonellus</i> (Kirby, 1802)		1	
Hymenoptera	Apidae	<i>Bombus muscorum</i> (Linnaeus, 1758)		1	
Lepidoptera	Nymphalidae	<i>Argynnis aglaja</i> (Linnaeus, 1758)		Foto	

Kulissene man har når man samler insekter på Træna er spektakulære når de viser seg fra sin beste side. Og selv om det ikke er så varmt at det koker, havner det da ett og annet i håven. Foto: Ragnhild E. Waagaard

og midtpunktet for Trænafestivalen, men det ble også samlet litt på naboøya Sanna. Så om mitt materiale totalt sett var lite ble nå i alle fall kommunelista dobla, og samtidig ble det seks nye regionsfunn for Nordland, søndre ytre (NSY) hvorav tre er nye fylkesfunn for Nordland. Totalt 142 individer fordelt på 30 arter av insekter ble samlet inn eller fotograftert (noe få ubestemte individer innen andre grupper er utelatt). Antall arter er kanskje ikke så imponerende, men Træna fikk i allefall «doblet» antallet insektarter i kommunen.

Verdt å nevne

Noen av funnene kan jo være verdt å nevne en setning eller to om utover det som fremkommer i tabellen (tabell 2). Spesielt gjelder jo dette nye regionsfunn og nordgrenser.

Hemiptera:

Ribautiana ulmi (Linnaeus, 1758) er en av de mange små, grønne sikadene på 3–4 mm (tribus Typhlocybini). Denne lever som navnet tilsier på alm, og er fra tidligere kun funnet nord til Sør-Trøndelag i Norge. De nordligste funnene

er Trysil (Holgersen 28. august 1961) og Trondheim (Siebke 15. juli 1851). Funnet på Træna utgjør dermed et nokså stort hopp hva gjelder norsk nordgrense, samt nytt regions- og fylkesfunn. Antagelig er dette også et hopp i global nordgrense, og global nordgrense befant seg tidligere sannsynligvis på island, der *R. ulmi* er en av kun åtte etablerte sikade-arter (Endrestøl 2013). Denne arten er et typisk eksempel på en art øker i utbredelse på grunn av menneskers spredning av vertsplanten utenfor dens opprinnelige utbredelse. Dette er nok årsaken til at man finner den både på Island og på Træna.

Også funnet av *Notus flavipennis* (Zetterstedt, 1828) utgjør nytt regionsfunn (NSY). Tidligere er den funnet opp til Troms (TRI) og publisert nye for NNV og TRY av Holgersen (1988). Det finnes altså rundt 10 funn nord for Træna, men den er foreløpig ikke funnet i Finnmark. Finnes på fuktige lokaliteter, gjerne med *Carex* (Ossiannilsson 1981).

Macrosteles lividus (Edwards, 1894). Dette er andre-funnet av denne arten i Norge. Tidligere er kun ett individ dokumentert fra Norge (NNØ: Bonnå, leg. Holgersen) (Ossiannilsson 1983). Arten lever på sumpsvaks (*Eleocharis palustris*) og sannsynligvis fjæresvaks (*E. uniglumis*), og begge er vanlige i Træna kommune, men kun sistnevnte er registrert fra Husøya.

Oncopsis ssp. Dette er en vanskelig sikade-slekt å bestemme, spesielt hunnene. Farger og mønstre er variable, mens genitalier hos både hunner og hanner er nokså like (Söderman 2007). I mitt materiale var det

to arter av *Oncopsis*, nemlig *O. flavicollis* og *O. tristis*. Av 15 *Oncopsis* individer var kun to hunner. De hadde ekstra utstående ovipositor-slire og samtidig hadde det 7. buk-segmentet et relativt dypt hakk. Dette gjør at de havner i *flavicollis*-gruppen (G. Söderman pers. medd.). Hunner av *O. flavicollis* er svært variable, og en rekke varianter er beskrevet (Ossiannilsson 1981.). I mitt materiale fantes en helt lys brun hunn, uten den utpregete mønsterringen. Zetterstedt (1828) beskrev en slik lys variant fra det nordlige Sverige; «*[Jassus fruticola] var b. pallens* ♀ *totus testaceus immaculatus*». Dette kan bety noe sånn som at hele dyret er rødbrunt (murstein-farvet) og uplettet (uten flekker/prikker). En av hunnene antas derfor å være en *O. flavicollis* var. *pallens*. Begge de over nevnte artene er vanlige i hele Norge og er knyttet til bjørk.

Javesella alpina (Sahlberg, 1871). Dette er en nordlig art, og funnet fra Træna utgjør sannsynligvis norsk sørgrense (og for så vidt global vestgrense). Tidligere er den funnet av Sahlberg (som beskrev arten fra Finland) i Salten, og fra TRY (Skjervøy) av Håkan Lindberg (Ossiannilsson 1981).

Coleoptera:

Cyphon padi (Linnaeus, 1758). Nytt regionsfunn (NSY). Tidligere funn er blant annet fra NSI (Vefsn og Saltdal) og TRI (Nordreisa og Målselv). Arten finnes gjerne på litt sure myrer.

Brachypterus urticae (Fabricius, 1792). Ny for Nordland fylke. Nærmeste sørlige funn er i følge Artskart fra NTI (Grong), og nordligere funn er fra TRI (Målselv

og Storfjord). Lever som navnet tilsier på nesler.

Eutrichapion punctiger (Paykull, 1792). Ny for Nordland, og muligens også ny skandinavisk nordgrense (O. Hanssen pers. medd.). Den er tidligere publisert fra Sogn og Fjordane, men er nokså vanlig i Trondheim, og er muligens i spredning (F. Ødegaard pers. medd.). Arten lever på ulike vikker.

Takk til følgende personer for informasjon om Træna, bidrag til manuskriptet og hjelp med bestemmelser: Jan-Helge Andersen (Træna), Carl-Cedric Coulianos (Sverige), Oddvar Hanssen (Trondheim), Anders Often (Ås), Arnstein Staverløkk (Trondheim), Gudmund Storhaug (Træna), Per Ole Syvertsen (Mo i Rana), Guy Söderman (Finland), Morten Torgersen (Træna), Frode Ødegaard (Trondheim), og Ragnhild E. Waagaard (Oslo). Ikke minst takk til arrangørene av Trænafestivalen- et glimrende arrangement som varmt kan anbefales alle musikk- og naturinteresserte!

Litteratur

- Artskart (med Artsobservasjoner). <http://artskart.artsdatabanken.no/> Besøkt 29 mai 2013.
- Elven, R. Alm, T., Edvardsen, H., Fjelland, M., Fredriksen, K.E. & Johansen, V. 1988. Botaniske verdier på havstrender i Nordland. B Beskrivelser for regionene Nord-Helgeland og Salten. Økoforsk rapport 1988:2B. 418 s.
- Endrestøl, A. 2013. Contribution to the Icelandic fauna of Auchenorrhyncha (Hemiptera, Fulgoromorpha & Cicadomorpha). Norwegian Journal of Entomology 60, 95–107.
- Holgelsen, H. 1989. Sikade-nytt fra Nord-Norge 1988. Insekt-Nytt 14(2), 24–25.

- Motrøen, T. 2000. Strandflatens dannelse – kystlandskapet som spiser seg inn i landblokken. Høgskolen i Hedmark Rapport nr. 4 – 2000. 26 s.
- Nansen, F. 1922: The strandflat and isostasy. Skr. Vid. Selsk. Krist. Mat.-Maturvid. KI. 2. 313 s.
- Ossiannilsson, F. 1981. The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Fennoscandia and Denmark – Fauna Entomologica Scandinavica 7: 2, 223–593.
- Ossiannilsson, F. 1983. The Auchenorrhyncha (Homoptera) of Fennoscandia and Denmark – Fauna Entomologica Scandinavica 7: 3, 594–979.
- Rekstad, J. 1925. Træna - beskrivelse til det geologisk generalkart. Norges Geologiske Undersøgelse No. 125, 36 s.
- Schübeler, F. 1879. Væxtlivet i Norge, med særligt Hensyn til Plantegeografien. Festskrift til Kjøbenhavns Universitets 400 Aars Jubileum, 1879.
- Söderman G. 2007. Taxonomy, distribution, biology and conservation status of Finnish Auchenorrhyncha (Hemiptera: Fulgoromorpha et Cicadomorpha). Finnish Environment 7: 1–101
- Ødegaard, F., Andersen, J., Hanssen, O., Kvamme, T. & Olberg, S. 2010. Biller. Coleoptera. - p. 257-290 in Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (eds.) Norsk Rødliste for arter 2010. The 2010 Norwegian Red List for Species. Artsdatabanken, Trondheim.

Anders Endrestøl
Norsk institutt for naturforskning
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
anders.endrestol@nina.no

The Beetles on tour! 23.–29.6.2012, Hvaler, Norway

Anmeldt av Arne Endre Laugsand

Turnéen startet med noen regnskyll av bibelske dimensjoner. Billene fløt til havs. Til tross for dette ble det i dagene som fulgte gjort en del artige funn. Her følger en fotoreportasje fra årets turné, med en spilleliste vedlagt. Det ble også spilt på noen festlige lokaler i Sarpsborg i tillegg til overalt på Hvaler. Takk til SABIMA for økonomisk støtte.

Bildet viser besøk på en lokalitet for *Bembidion pallidipenne*. De løper rundt her, men er ikke så lette å få øye på. For øvrig er det bra bestander av *Dyschirius thoracicus* og *Bledius fergussoni* på denne stranden.

Foto: Arne E. Laugsand.

Bembidion pallidipenne er rødlistet som nær truet (NT). Foto: Arne E. Laugsand.

The Beetles spiller årlig på Norwegian Wood. Foto: Arne E. Laugsand.

Lektor Solevåg predaterer på biller som predaterer på barkebiller. Foto: Arne E. Laugsand.

Kveldsstemning. Fv.: Lektor Roten, lektor Solevåg og ingeniør Schreiber. Foto: Arne E. Laugsand

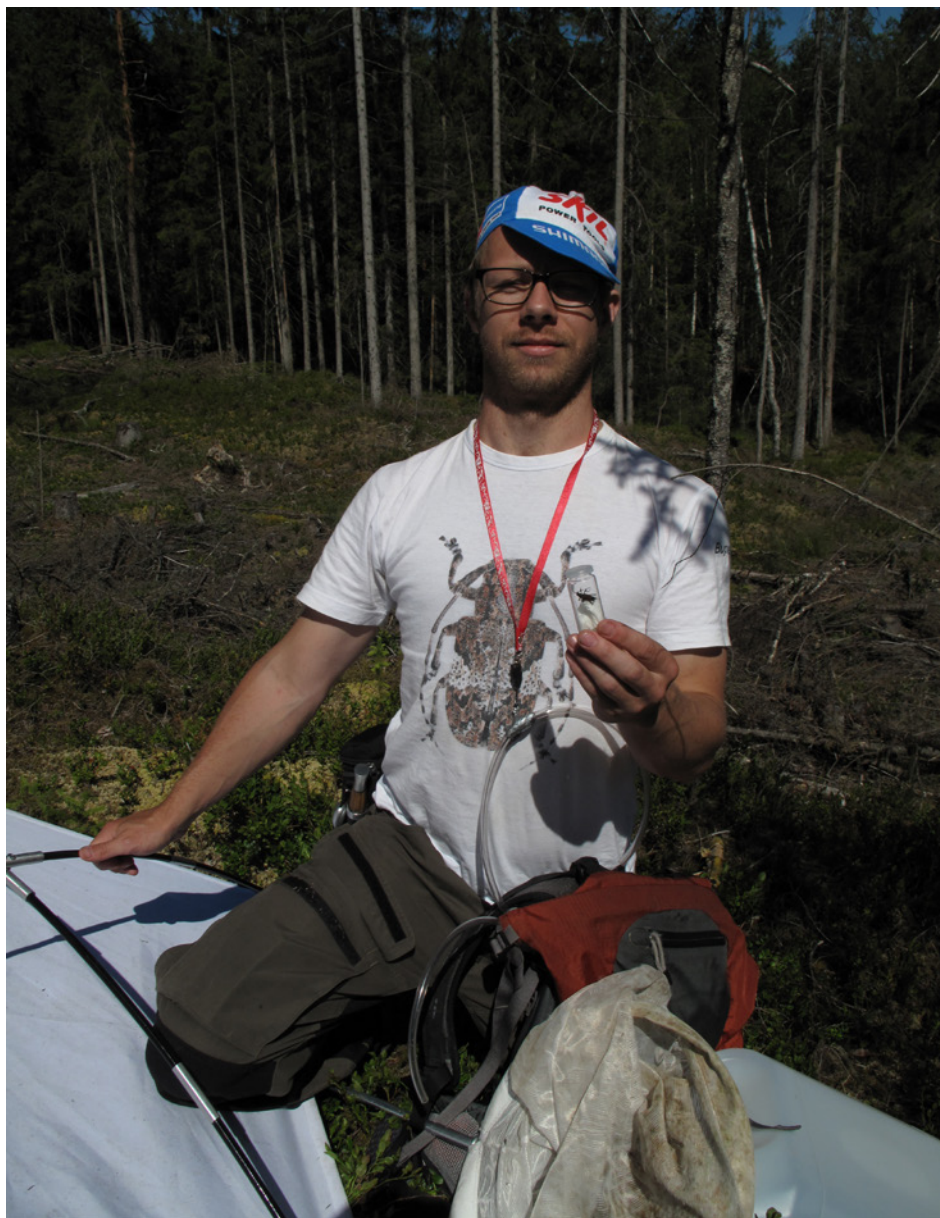
Lektor Øystein O. Roten leder troppen ut i felt på nye eventyr. Foto: Arne Laugsand.

Forbildene våre fotografert på Kjerkøy på Hvaler 31. mai 1914. Fra venstre: T.G. Münster, A.C. Ullmann, T.H. Schøyen, T. Helliesen og H.K. Hanssen. Foto: Leif Reinhardt Natvig.

The Beetles. Fra venstre bak: Jan Schreiber, Arne E. Laugsand, Bernt Rønning og Ulf Hanssen. Foran fra venstre: Christer Reiråskag, Øystein O. Roten og Per K. Solevåg. (Stefan Olberg var ikke til stede da bildet ble tatt)

Civilingeniør Arne Endre Laugsand med storbuk på dramsglasset etter flere år med intens jakt på arten. Trofeét, *Pacyta lamed*, manglet dog tre antenneledd. Foto: Lektor Øystein O. Roten.

Lektor Øystein O. Rotens billeboks ved turnéslutt. Hvert eksemplar har et nummer i Øysteins loggbok og blir behørig etikettert og sortert inn i samlingen ved hjemkomst. Foto: Arne E. Laugsand.

The Beetles vurderer ærbødigst å søke den norske stat om støtte til feltvogner med bedre bakkeklaring. Foto: Arne E. Laugsand.

The Beetles – the Hvaler tour 2012. Spillelisten er sortert på festlokaler og inneholder det som bandet har klart å spille inn så langt. Det meste av funnene skal være publisert på Artskart og Artsobservasjoner, slik at mer detaljer om hvem som fant hva og mer nøyaktig hvor, kan en grave seg ned i på det store intetnett. Kartref UTM 32V Ø N Euref89, rødlistekategori i parentes.

Dypedal, Spjærøy UTM 610517 6551770

Anatis ocellata
Anastrangalia sanguinolenta
Anoplus plantaris
Arophalus rusticus
Camponotus vagus (EN) (Veps)
Carabus arvensis (NT)
Cryptocephalus punctiger
Melanotus castanipes
Melanotus villosus
Meligethes subaeneus
Micrelus ericae
Pityogenes quadridens
Polydrusus cervinus
Prionychus melanarius (VU)
Ptinus villiger
Ptinus dubius (NT)
Rhagonycha limbata
Selatosomus impressus
Stenostola ferrea (VU)
Stenurella nigra

Arekilen, Kirkøy UTM 615431 6546451

Anaspis thoracica
Aphthona lutescens cf.
Aspidiphorus orbiculatus
Atomaria turgida
Bagous alismatis
Byturus ochraceus
Cantharis figurata
Cychramus luteus
Cyphon variabilis
Dasytes plumbeus
Donacia aquatica
Galerucella sagittariae
Monostegia abdominalis (Veps)
Nanophyes marmoratus
Notaris acridulus
Prasocuris phellandrii
Psylliodes affinis
Stethomostus fuliginosus (Veps)
Tapeinotus sellatus (NT)
Trixagus dermestoides

Kjølholt ved Holtekilen, Kirkøy UTM

616996 6546309
Agabus bipustulatus
Donacia aquatica
Donacia bicolora
Donacia impressus
Donacia simplex
Helochares obscurus
Helophorus brevipalpis
Hydroporus palustris
Hygrotus inaequalis
Notoxus monoceros
Scirtes hemisphaericus
Stenus cicindeloides
Telmatophilus caricis
Telmatophilus typhae

Huser, Asmaløy UTM 610605 6547814

Aphodius ater
Aphodius phoetens
Bombus lapidarius
Bombus terrestris
Byctiscus populi
Cercyon melanopcephalus
Cryptocephalus labiatus
Cryptocephalus moraei (NT)
Dorytomus tremulae
Eutrichapion viciae
Isomira murina
Mecinus labilis (NT)
Melanapion minimum (VU)
Protapion apricans
Saperda populnea
Thryogenes festucae (NT)

Rød, Kirkøy UTM 614502 6547399

Aderus populneus (NT)
Agabus bipustulatus
Agriotes obscurus
Ampedus balteatus
Anaspis frontalis
Anthicus sellatus (VU)
Anthocomus fasciatus
Apoderus coryli
Bembidion pallidipenne (NT)

<i>Bledius fergussoni</i>	<i>Protapion apricans</i>
<i>Calvia quatuordecimguttata</i>	<i>Rhagonycha lignosa</i>
<i>Cantharis flavilabris</i>	<i>Psyllobora vigintiduopunctata</i>
<i>Cantharis pellucida</i>	<i>Rhantus suturalis</i>
<i>Cassida rubiginosa</i>	<i>Rhinoncus perpendicularis</i>
<i>Ceutorhynchus erysimi</i>	<i>Sitona lineatus</i>
<i>Chaetocnema concinna</i>	<i>Smicromyrme rufipes</i> (Veps, Mutillidae)
<i>Chaetocnema hortensis</i>	<i>Stenus argus</i>
<i>Chrysolina polita</i>	<i>Stereonychus fraxini</i>
<i>Crepidodera fulvicornis</i>	<i>Strophosoma capitatum</i>
<i>Cryptocephalus moraei</i> (NT)	<i>Tachyerges salicis</i>
<i>Cyanapion spencii</i>	<i>Tachyporus obtusus</i>
<i>Cyphon coarctatus</i>	<i>Tomoxia bucephala</i>
<i>Cyphon ochraceus</i>	<i>Triplax aenea</i>
<i>Dasytes niger</i>	<i>Tychius picirostris</i>
<i>Dromius quadrimaculatus</i>	
<i>Dryops ernesti</i>	Tangen (sagbruk), Kirkøy UTM 615418
<i>Dyschirius thoracicus</i>	6545859
<i>Elaphrus riparius</i>	<i>Melanophila cyanea</i>
<i>Eristalis interupta</i> (blomsterflue)	<i>Spondylis buprestoides</i>
<i>Eutrichapion ervi</i>	<i>Tomicus piniperda</i>
<i>Eutrichapion viciae</i>	<i>Trixagus dermestoides</i>
<i>Halyzia sedecimguttata</i>	
<i>Helophorus grandis</i>	Tohella, Vesterøy UTM 606681 6549955
<i>Hybomitra solstitialis</i> (klegg)	<i>Agelastica alni</i>
<i>Hydrobius fuscipes</i>	<i>Anisotoma humeralis</i>
<i>Hypnoidus riparius</i>	<i>Arhophalus rusticus</i>
<i>Ilybius fuliginosus</i>	<i>Bembidion aeneum</i>
<i>Issus muscaeformis</i> (Nebbmunner)	<i>Carabus granulatus</i>
<i>Isomira murina</i>	<i>Chrysolina polita</i>
<i>Kateretes pedicularius</i>	<i>Clytus arietis</i>
<i>Lema cyanella</i> (EN)	<i>Glischrochilus hortensis</i>
<i>Libellula depressa</i> (EN) (øyenstikker)	<i>Hypera meles</i>
<i>Magdalis barbicornis</i>	<i>Hypera suspiciosa</i>
<i>Microrhagus Lepidus</i> (NT)	<i>Otiiorhynchus rugifrons</i>
<i>Microrhagus pygmaeus</i>	<i>Phaedon concinnus</i>
<i>Notoxus monocherus</i>	<i>Phymatodes testaceus</i>
<i>Oedemera virescens</i>	<i>Trichosirocalus thalhammeri</i>
<i>Olibrus aeneus</i>	<i>Trichosirocalus troglodytes</i>
<i>Omphalapion hookerorum</i>	<i>Trichius fasciatus</i>
<i>Orchesia undulata</i>	<i>Xylotrechus rusticus</i>
<i>Otiiorhynchus dieckmani</i> cf.	
<i>Oxystoma cerdo</i>	Ørekroken, Kirkøy UTM 615431 6545457
<i>Paradromius linearis</i>	<i>Aegalia arenaria</i>
<i>Plateumaris sericea</i>	<i>Agonum micans</i>
<i>Philopeton plagiatus</i>	<i>Aizobius sedi</i>
<i>Philorhizus sigma</i>	<i>Amara praetermissa</i>
<i>Phyllobius argentatus</i>	<i>Anaspis frontalis</i>
<i>Phyllobius maculicornis</i>	<i>Anidorus nigrinus</i>
<i>Phyllobius pyri</i>	<i>Anthaxia quadripunctata</i>
<i>Plateumaris sericea</i>	<i>Anthicus flavipes</i>
<i>Platystomos albinus</i>	<i>Aphrophora corticea</i> (VU) (Nebbmunner)
<i>Polydrusus cervinus</i>	

Asaphidion flavipes
Auleutes epilobii
Bembidion assimile
Bembidion lampros
Bothrynoderes affinis (NT)
Broscus cephalotes
Bruchus affinis
Bruchus atomarius
Bruchus loti
Calathus erratus
Calathus melanocephalus
Callathus erratus
Cantharis paludosa
Cardiophorus ruficollis
Cassida denticollis
Cercyon depressus cf.
Cercyon littoralis
Ceutorhynchus atomus
Ceutorhynchus cakilis
Ceutorhynchus pallipes
Ceutorhynchus pallidactylus
Ceutorhynchus pulvinatus (NT)
Ceutorhynchus typhae
Chaetocnema sahlbergii
Chrysanthia viridissima
Chrysolina polita
Cleopomiarus graminis
Coccinula quatuordecimpustulata
Cordylepherus viridis
Corticaria impressa
Crepidodera fulvicornis
Cryptocephalus bipunctatus
Cyanapion spencii
Dasytes plumbeus
Dermestes szekessyi
Diaperis boleti
Dolichosoma lineare
Dromius linearis
Dryophilus pusillus
Dyschirius globosus
Dyschirius thoracicus
Euconnus wetherhallii (EN)
Eutrichapion ervi
Eutrichapion viciae
Gabrius osseticus
Gastrophysa polygoni
Gonatopus formicarius (VU) (Kloveps)
Harpalus solitarius
Hedychridium ardens (Veps: Gullveps)
Hypera meles cf.
Hypocaccus rugifrons
Ischnosoma splendidum
Lampyrus noctiluca (NT)

Laria dulcamarae
Leistus ferrugineus
Magdalis barbicornis (VU)
Malthodes spathifer
Margarinotus purpurascens (VU)
Meligethes aeneus
Meligethes planiusculus
Notiophilus germyni
Notiophilus palustris
Oedemera lurida
Omosita colon
Orobitis cyanea
Oxystoma cerdo
Philorhizus notatus
Plagiodera versicolora
Polydrusus cervinus
Pria dulcamarae
Psylliodes affinis
Psylliodes chrysocephala (DD)
Psylliodes picinus
Pterostichus diligens
Rhinoncus pericarpus
Scymnus schmidti
Selatocomus aeneus
Sepedophilus pedicularius
Sitona lineellus
Stenus clavicornis
Stenus humilis
Syntomus foveatus
Tychius stephensi
Tyrthaspis sedecimpunctata

Børt, Sarpsborg kommune UTM 632355
6572294

Agabus bipustulatus
Agelastica alni
Amara plebeja
Alosterna tabacicolor
Anaspis frontalis
Anthocomus fasciatus
Anthrenus scrophulariae
Bembidion guttula
Byctiscus betulae
Cassida flaveola
Cassida viridis
Chrysolina varians
Chrysotoxum bicinctum
Ctenicera pectinicornis
Dacne bipustulata
Dalopius marginatus
Eutrichapion viciae
Gastrophysa viridula

Hemicrepidius niger
Hister unicolor
Lochmaea caprea
Malthodes fuscus
Notiophilus biguttatus
Oeiceptoma thoracica
Orthotomicus proximus
Orthotomicus suturalis
Oulema melanopus
Pachyta lamed
Pelenomus quadrituberculatus
Perapion curtirostre
Phyllobius argentatus
Pipiza noctiluca (Diptera)
Pityogenes chalcographus
Protapion apricans
Rhinoncus castor
Sericus brunneus
Stenurella melanura
Stenus tarsalis
Tabanus bovinus (Diptera)
Thymalus limbatus
Xylotrechus rusticus

Liholt, sagbruk ved Rørsjøen, Sarpsborg
 UTM 629201 6574893

Anthaxia quadripunctata
Carabus granulatus
Chrysis ignita cf. (Veps)
Cilea silphoides
Monochamus sutor
Orthotomicus proximus
Pityogenes chalcographus
Rhagium inquisitor
Symmorphus bifasciatus (Veps)
Selatosomus aeneus

Guttormstangen, Vesterøy
 UTM 605950 6551029

Agelastica alni
Agonom fuliginosum
Agriotes lineatus
Amphicyllis globiformis (NT)
Anaspis thoracica
Anobium punctatum
Aphrophora corticea (VU) (Nebbmunner)
Aphthona nonstriata
Cantharis paludosa
Cis boleti
Chlorochroa pinicola (Nebbmunner)
Dasytes caeruleus
Dorcatoma dresdensis

Elasmucha ferrugata (Nebbmunner)
Encephalus complicans
Hypera nigrirrostris
Hypera suspiciosa
Stenurella nigra
Nebria salina
Neocoenorrhinus germanicus
Ophonus puncticeps
Phaenops cyanea
Pissoides pini
Rhyncolus ater
Smicromyrme rufipes (Veps, Mutillidae)
Thryogenes festucae (NT)
Thryogenes nereis (VU)
Trichosirocalus troglodytes
Trypophloeus asperatus
Xyleborus cryptographus

Knatterud, Sarpsborg kommune
 UTM 628694 6578584

Byctiscus populi
Cantharis figurata
Cercyon melanocephalus
Chrysomela populi
Chrysomela tremula
Malthodes fuscus
Mordella aculeata
Pityogenes chalcographus
Thanasimus formicarius

Arne Endre Laugsand
 arne.laugsand@gmail.com
 Svaneveien 23, 1555 Son
 Norge

Norges humler

med Humleskolen

Endelig en helnorsk felthåndbok om humlene våre!
Nå kan du artsbestemme humler på grunnlag av fargene
i pelsen, uten bruk av kompliserte bestemmelsesnøkler!

Pris:
kr 490,-
pluss frakt.

Kjøp boken på
www.naturogfritid.no

Mer enn to hundre fotos viser samtlige arter under naturlige forhold. Oppdaterte utbredelseskart og detaljerte beskrivelser av dronning, arbeider og hann. Boken er beregnet både på nybegynnere og erfarne naturvitere.

Humleskolen utgjør siste del av boken, og skal gjøre det lettere for lærere og naturveiledere å drive undervisning ute. Humler er glimrende startpunkt for den som vil lære mer om mangfoldet av arter ute i naturen.

- Norges humler har blankt omslag og tykke permer for feltbruk
- 296 sider
- 210 helt nye fotografier
- 123 originale tegninger og illustrasjoner
- 33 utbredelseskart

Tekst, fotos og illustrasjoner ved Tor Bollingmo.

Biomangfolddagen 2013

Lars Ove Hansen & Anders Endrestøl

FN har erklært 22. mai som den internasjonale Biomangfolddagen, og rundt omkring i verden feires denne dagen med ulike arrangementer for å spre kunnskap, interesse og engasjement om vårt biologiske mangfold. Og nettopp det bidro NEF med på hele to biomangfolddager i år!

Grunnen til at det ble arrangert to biomangfolddager i år er enkel. Naturhistorisk museum (NHM) markerte dagen den «ekte» dagen, altså onsdag 22 mai. Arrangementet kunne dermed rettes mot barnehager og skoleklasser som har

anledning til å møte og NHM arrangerte åpen dag for skoleklasser i området. Norsk entomologisk forening sammen med insektavdelingen ved NHM stilte med stand.

SABIMA har de siste årene tradisjonelt markert biomangfolddagen på forskjellige lokaliteter i Oslo (Songsvann, Maridalen, Østensjøvannet, Lilløyplassen m.fl). De legger arrangementet tradisjonelt til første påfølgende søndag slik at hvermannsen også kan få anledning til å bli med, ikke minst småbarnsfamilier. NEF stilte på atter en stand.

Biomangfolddagens arrangement på Naturhistorisk museum trakk mange skoleklasser selv om været var noe begredelig. *Foto: Karsten Sund*

Den kommende generasjon med entomologer? Foto: Lars Ove Hansen

Biomangfolddagen NHM

En rekke skoleklasser var blitt invitert til omvisninger i Botanisk hage mellom klokken ti og tre, og her skulle de få presentasjoner på blant annet fugl, flaggermus, planter, stein, livet i vann og ikke minst insekter. Informasjonsboder var stilt opp utenfor inngangen til Botanisk museum. Selv om været var så som så var oppmøte bra.

Fra vår forening stilte formann Lars Ove Hansen og nestformann Leif Aarvik, og Hallvard Elven lånte igjen ut sine tre vakre insektkasser. Stabler med Insekt-Nytt ble også satt ut til utdeling. Allerede før klokka var ti strømmet barna på. Stablene av Insekt-Nytt som var lagt ut til utdeling, forsvant som dugg for solen. Nye blader ble lagt ut som igjen forsvant. Barna var faktisk veldig opptatt av insekter, og

entomologene ble stilt til veggs med tøffe spørsmål.

Klokken tre var det samling på «Oslo-ryggen» i den sørlige delen av parken, der Hallvard Elven presenterte prosjektet sitt om den utrydningstruete lakrismjeltblåvingen *Plebejus argyrognomon*. Denne sommerfuglen er den sjeldneste av alle våre dagsommerfugler, med kun et titalls individer igjen, og Hallvard prøver nå å avle dem opp for blant annet utsetting. Arten er utelukkende knyttet til planten lakrismjelt, derav navnet lakrismjeltblåvinge.

Øystein Røsoek fra Fylkesmannens miljøvern-avdeling åpnet så det økologiske kunst-prosjektet «lakrismjeltblåvinge». Kunstner-gruppen F36s står bak prosjektet og viser blant annet «blå vinger» i keramikk stikkende opp av bakken.

Kunstprosjektet «lakrismjeltblåvinge» av kunstnergruppen F36 ble presentert på Biomangfolddagen ved Naturhistorisk museum 22. mai 2013. *Foto: Kristina Bjureke*

Biomangfolddagen SABIMA

Biomangfolddagen ble arrangert av SABIMA søndag den 26. mai under parolen «en familievennlig dag med yrende liv på Lilløyplassen naturhus på Fornebu»! Mange av de biologiske foreningene stilte egne stands. Her var det lagt opp til fugletitting og ringmerking, botaniske vandringer og innføring i nyttevekster, og også litt om insekter og hva vi i foreningen driver med. Fra NEF stilte styremedlemmene Hallvard Elven og Anders Endrestøl.

Det var i alle fall betydelig bedre vær denne dagen, med sol fra skyfri himmel og bra med folk, ikke minst småbarnsfamilier, som fikk seg en fin søndagstur og som kanskje lærte ett og annet om biologi i samme slengen.

Audun Skrindo i SABIMA i ferd med å organisere aktiviteter for de fremmøtte. *Foto: Anders Endrestøl*

Er're no fugl her? SABIMA stilte selvfølgelig mannsterke. Fra venstre rådgiver Erik Wegge Bergvik, naturveileder på Lilløyplassen Naturhus Audun Brekke Skrindo, og generalsekretær i SABIMA Christian Steel. Under er det fasinasjon for nattpåfugløye. Foto: Anders Endrestøl.

Hallvard hadde med seg sin koloni av nattpåfugløye *Saturnia pavonia* som selvfølgelig var en slager blant de unge spesielt (bildet til venstre). I tillegg var det selvfølgelig de sedvanlige bunkene med Insekt-Nytt og noen kasser med ymse innhold. De fleste finner noe de synes er interessant og spennende, og de fleste har jo sett de færreste.

Det ble også forklart og demonstrert litt innsamlingsteknikk og det hele kuliminerte med at en skokk med unger konkurrerte om å samle inne den ene aurorasommerfuglen som var så uheldig å fly uforvarende forbi.

Styremedlem Hallvard Elven tegner og forklarer den godt voksne og oppvoksne slekt om insektenes liv og levnet. *Foto: Anders Endrestøl*

Det er et poeng å være med på denne type arrangementer der biomangfold presenteres. Vi representerer tross alt de fleste artene, og biomangfoldet blir puslete uten entomologien. Samtidig får vi synliggjort at foreningen er åpen for alle som er interesserte i insekter. På Lilløyplassen kom nemlig spørsmålet om man måtte være entomolog for å være med i foreningen, men som Hallvard så korrekt repliserte; «*Nei, men du må være med i foreningen for å bli entomolog!*»

Lars Ove Hansen
Naturhistorisk museum
Postboks 1172 Blindern, 0318 Oslo
l.o.hansen@nhm.uio.no

Anders Endrestøl
Norsk institutt for naturforskning
Gautstadalleen 21
0349 Oslo
anders.endrestol@nina.no

Litterære insekter II

Arnes sang

Vesla Vetlesen

Det var slik en vakker solskinnsdag
jeg kunne ikke være inne;
jeg ranglet til skogs, la meg att og bak
og vugget hva kom i minne;
men der krøp migmaur, og der stakk mygg,
og vepsen var stygg, og kleggen snygg.

«Kjære, vil du ikke være ute i godværet
da?» - sa mor, hun satt og sang i svalen.

Det var slik en vakker solskinnsdag
jeg kunne ikke være inne;
jeg kløv i et tre, det var annet slag!
der kunne jeg svalning finne.
Så datt en treåme ned på min hals,
jeg hoppet og skrek; det var fanden til vals!

«Ja, skjener ikke kua i dag, så skjener
hun aldri» - sa mor, hun glante opp i lien.

Her har Bjørnson servert et helt utvalg av plagsomme insekter: migmaur *Myrmica rubra*, mygg *Ochlerotatus* sp., veps *Dolichovespula norvegica* og klegg *Tabanus bovinus*. Hva treåme er, lar seg ikke så lett bestemme. Men når mor sier at kua skjener - løper som en gal i sikksakk - da skjønner vi at kubremsen er på ferde. Når kua hører lyden av den, da skjener hun.

I gamle dager var liten kubrem *Hypoderma lineatum* en stor plage. Nå er den nærmest utryddet, og i seinere år er det ikke gjort funn av den. Arten er riskikovurdert i kategorien «potensiell høy risiko» på Svartelista.

Kilde: Bjørnstjerne Bjørnson, *Samlede verker, Bind 1*, Gyldendal Norsk Forlag 1953.

Sirissen utfordrer deg i PC-spill!

Det er utviklet et «Pac-Man»-liknende («flykt eller bli spist») dataspill, der mennesker kan spille mot dyr. I dette tilfellet er det valgt sirisser, som er et aktivt og greit dyr å håndtere. Mens enklere dataspill har motstandere med temmelig forutsigbar atferd, vil dette nye spillkonseptet innføre et helt uforutsigbart element ved insektets atferd. Det ble bygget en reell labyrint som var kopiert i dataspillet. Sirissens bevegelser ble linket til data-labyrinten, slik at det var sammenfallende lokasjon. Dets naturlige fluktatferd ved vibrasjoner i underlaget ble utnyttet så sirissen flyktet når du skulle fange det.

Etter: «Insects Challenge Humans in Bizarre Computer Game», internett 7. juli 2006: <http://www.technovelgy.com/ct/Science-Fiction-News.asp?NewsNum=676>

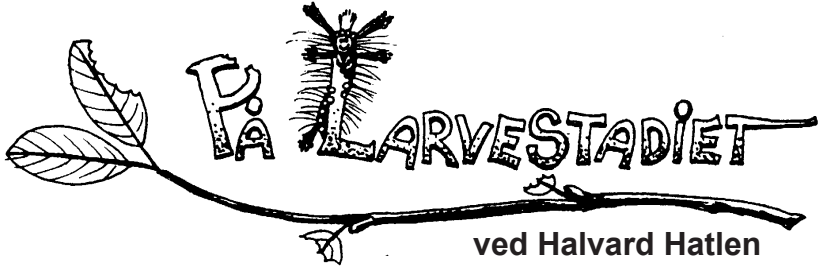
Eldre damer er lettere å plukke opp...

En studie av dagsommerfuglen skogringvinge (*Pararge aegeria*) viser at elder hunner bruker mye mer energi for å gjøre seg attraktive for hannene enn sine jomfrulige eller nylig parede, yngre søstere. Hannen hos denne arten sitter gjerne i ro, mens den venter på at en hunn skal dukke opp. Studien viser hvordan hunnen endrer strategi etter som den eldes, og bruker mer tid og risikerer mer predasjon med å være mer synlig – for å øke sjansen for befruktning og bringe sine arveanlegg videre.

Etter: «Old maid' butterflies fly more frequently», BBC Earth News, 26 November 2010. Internett: http://news.bbc.co.uk/earth/hi/earth_news/newsid_9220000/9220916.stm

En gammel dame? Skogringvinge *Pararge aegeria* Eikesdal-Hestneset. Foto: Hallvard Hatlen

Her er 20 nye spørsmål. De fleste spørsmål og svar fant jeg denne gangen i noen nummer av Insekt-Nytt, fra noen få år tilbake. Bladene kan lastes ned i pdf format, fra hjemmesiden vår: www.entomologi.no. På den måten blir det mulig for de fleste å slå opp i kildene for mer lesning. Lykke til!

20 spørsmål med yrkesvilledning:

Regler: kun de under 15 år har lov å bruke hjelpemidler!

1. Hvor mange soppmyggarter var kjent i Norge på begynnelsen av 1980-tallet? Ca. 100, 200 eller 300?
2. Og hvor mange var kjent tidlig i 2008, knapt 20 år senere? Over 400, 500 eller 600?
3. Hva er det norske navnet i artsnavnebase på billefamilien Tenebrionidae?
4. Hva er det norske navnet i artsnavnebase på billefamilien Nitidulidae?
5. Hva er det norske navnet i artsnavnebase på sommerfuglfamilien Psychidae?
6. Hvor stor andel av alle planter og dyr (%) utgjør artsrikdommen av insekter?
7. Hva er et hudskjelett?
8. Har enkelte nattaktive sommerfugler mulighet for å endre lysfølsomheten i fasettøynene, mellom mørketilpasset og dagtilpasset?
9. Finnes det fasettøyne hos insektlarver ?
10. Hva er navnet på de to tidskriftene Norsk entomologisk forening utgir?
11. Hvilket år ble klippeblåvingen fredet i Norge?
12. Hvilken plante legger klippeblåvingene eggene sine på?
13. Når på sommeren har klippeblåvingen flytetid, tidlig eller seint?
14. Kan ostefluelarver overleve magesyren hos mennesker - og fortsette å leve i tarmen?
15. Kan en larve hos osteflue hoppe eller sprette?
16. Hvilken bille var et mye brukt «symbol» i Egypt?
17. Men hva symboliserete «den hellige scarabé»?
18. Har insekter et hjerte, og hvor er det i såfall plassert?
19. Hva er en sørgekåpe og hvilken farge har den?
20. Hvilke farger har neslesommerfuglen?

Svarene står på neste side:

Svarene:

1. Ca. 100 arter soppmugg i Norge (Søli 2008).
2. Over 600 norske soppmuggarter (Søli 2008).
3. Skyggebiller (Søk i Artsnavnebase).
4. Glansbiller (Søk i Artsnavnebase).
5. Sekkspinnere, sekkspinnarar (Søk i Artsnavnebase).
6. Insekter utgjør omtrent 56%, godt over halvparten (Sømme 1995).
7. Leddyr mangler et indre skjelett men har et hudskjelett som er harde plater (kitikula) med membranøse områder imellom (Sømme, 1995).
8. Ja (Nordtug 1981).
9. Nei, bare hos voksne insekter (imago) (Nordtug 1981).
10. Insekt-Nytt og Norwegian Journal of Entomology.
11. 2008 (Endrestøl 2008).
12. Smørbukk (*Hylotelephium* sp.) men også noen nærstående planter (Endrestøl 2008).
13. Normalt fra midten av mai til midt i juni (Endrestøl 2008).
14. Ja, det har hendt (Greve 2002).
15. Ja, ved å krumme seg sammen til en ring, ta spenntak og frigjøre kreftene (Greve 2002).
16. Scarabien eller «den hellige scarabé» (Greve 1995).
17. Den var bilde på spontan skapelse, eller skapelse fra intet (Greve 1995).
18. Hjertet er langstrakt og ligger øverst i kroppen langs rygglinjen. Insekter har ikke blodårer så «blodet» flyter fritt rundt i kroppen (Sømme 1995).
19. En mørk rødbrun, men også gul, blå og svart – sommerfugl (Aarvik et al 2009).
20. En orange og svart, men også hvitgul og blå – sommerfugl (Aarvik et al 2009).

0-5 riktige: Dårlig, vi anbefaler en karriere som økonom, børsmegler, it-konsulent eller politiker.

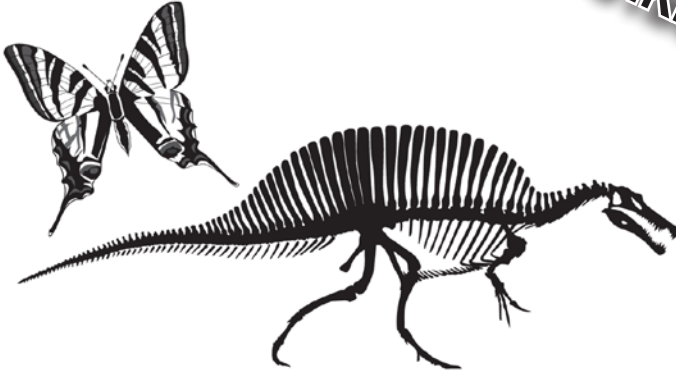
5-10 riktige: Middels bra. Du kan kanskje bli lærer.

10-15 riktige: Meget bra, entomolog kan være en mulighet for deg.

15-20 riktige: Utmerket (du har vel ikke kikket?). Entomolog er yrket for deg. Kontakt Insekt-Nytt redaksjonen for ytterligere yrkesvilledning.

Litteratur:

- Endrestøl, A. 2008. Statusrapport om klippeblåvinge *Scolitantides orion*. Insekt-Nytt 33 (1) : 9-28
- Greve, L. 1995. Insekter og kulturhistorie - noen smakebiter fra et «mangeslungent» område. Insekt-Nytt 20 (1/2) : 52-56
- Greve, L. 2002. Ostefluen og andre arter i fluefamilien Piophilidae. Insekt-Nytt 27 (3): 5-9
- Nordtug, T. 1981. Syn hos insekter. Insekt-Nytt 6 (2) : 7
- Søli, G. 2008. Påtroppende formann har ordet: Noen ord fra foreningens nye formann. Insekt-Nytt 33 (1) : 5-8
- Sømme, L. 1995. Insektenes suksess. Insekt-Nytt 20 (1/2) : 5-8
- Aarvik, L., Hansen, L.O., Kononenko, V. 2009. Norges Sommerfugler. Håndbok over Norges dagsommerfugler og nattsvermere. Norsk entomologisk forening, Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo. 432s. ISBN 978-82-996923-2-8
-

NATURENS MANGFOLD

Mer enn du aner

Ny butikk i Oslo med mineraler, fossiler, meteoritter, utstoppede dyr, monterte insekter, gevirer, bøker, leker, biologisk og geologisk rekvisita, gaveartikler, m.m.

Eksempler: Fossile insekter: 200-390 kr, Insekter i baltisk rav: 70-100 kr. Nåler: (pr. 100) 30 kr, Spennbrett: flere størrelser: 70-150 kr, Spennestrimler: 35-54 kr, Standardhåv: 35 cm diameter øverst, hvitt eller brungrønt nett med teleskopstang: 310 kr, Malaise-telt: 500 kr, Insektkasser: 30 x 40 cm, trehvit: 290 kr, 40 x 50 cm, trehvit: 325 kr

Vi ønsker også å kjøpe brukt utstyr, bøker og pent monterte insekter for videresalg, både norsk og utenlandsk materiale.

En annerledes butikk for naturglede, samlerglede og god tid.

Hagegata 1, 0577 OSLO (på Tøyen, like utenfor Botanisk hage).

www.facebook.com/NaturensMangfoldAs | www.naturensmangfold.no

E-post: rune.froyland@naturensmangfold.no | Tlf. 975 11 694

5th CEWM

Central European Workshop of Myrmecology

Innsbruck 2013

Dear Myrmecologist,

The 5th Central European Workshop of Myrmecology (CEWM) will be held in Innsbruck, Austria, in autumn 2013.

The most important CEWM facts in a nutshell:

- Scope: All fields of ant research; participants and topics will be warmly welcome from all over Europe - and beyond!
- Timeline: 5-8 September 2013.
- Venue: University of Innsbruck, Technikerstr. 25, 6020 Innsbruck, Austria.
- Registration fees: To be announced early 2013; we are currently completing a fundraising campaign in order to offer reduced fees comparable to the fees of the 4th CEWM in Cluj, Romania.

www.cewm2013.org

Looking forward to seeing you in Innsbruck,
Warmest,

Birgit C. Schlick-Steiner, Wolfgang Arthofer, Florian M. Steiner

Forhandlere av entomologisk utstyr

NATUR OG FRITID

Norsk firma med godt utvalg av entomologiske bøker og entomologisk utstyr (og annet naturrelatert). Har salg både over disk og på nett. Drevet av og for naturinteressert. www.naturbokhandelen.no

BENFIDAN

Benfidan fører forskjellig entomologisk utstyr, først og fremst innsamlings- og prepareringsutstyr. Her kan man blant annet kjøpe spennbrett, insektnåler og håver. Skriv etter prislister til: Benfidan, Fruevej 125, DK-7900 Nykøbing Mors, Danmark. E-post: benfidan@mail.dk

APOLLO BOOKS

En bokhandel som spesialiserer seg på entomologisk litteratur. Bestill katalog! www.apollobooks.com. E-post: info@apollobooks.dk

B & S ENTOMOLOGICAL SERVICES (MARRIS HOUSE NETS)

Dette firmaet selger forskjellige typer insekt-nett, inkludert malaisetelt. Har produkter som er ansett for å ha svært god kvalitet. www.entomology.org.uk/

ORTOMEDIC (tidligere Onemed AS)

Fører stereomikroskoper, binokularluper, laboratorieutstyr, o.a. Se annonse på baksida av bladet. Hjemmeside: www.ortomedic.no

BIOQUIP

Kjempestort entomologisk firma lokalisert i California, USA. Fører det aller meste. Verdt å prøve, men litt dyre! Hjemmeside: www.bioquip.com

Sjekk også følgende side på nettet: <http://insects.ummz.lsa.umich.edu/entostuff.html>
Her har Zoological museum, University of Michigan listet en god del nord-amerikanske og internasjonale firmaer som fører entomologisk utstyr.

The Norwegian Entomological Society

www.entomologi.no

The Norwegian Entomological Society (NEF) was founded in 1904. Its goal is to promote the interest for and study of insects. Anyone with an interest in entomology, whether amateur or professional, is welcome as a member. The society currently has about 600 members, mostly from Norway.

Insekt-Nytt [Insect-News] is NEF's popular publication, including reports and articles on faunistics, fieldtrips, anecdotes, techniques etc. The text is mainly in Norwegian. Of special interest for foreign members are the journals Norwegian Journal of Entomology and *Insecta norvegiae*, both of which are published in English.

Insekt-Nytt is published with four issues annually. Norwegian Journal of Entomology is published with two. *Insecta Norvegiae* is published sporadically, depending on material. Many of the older publications can be found in fulltext on our homepage.

To become a member of NEF, please visit our homepage and fill in our online form.

If you would like more information on some of the content of this issue, please contact the editor at: insektnytt@gmail.com and check out our homepage www.entomologi.no

Content of Insekt-Nytt [Insect-News] 38 (2) 2013

Endrestøl, A. Editorial: <i>Att döda et bokprojeckt...</i>	1
Strøm, T. The Lense-Bug.....	8
Knutsen, B.K. Mapping of Odonata in the Agder counties	9
Endrestøl, A. A contribution to the insect fauna of Træna municipality.....	19
Laugsand, A.E. The Beetles on tour! 23.–29.6.2012, Hvaler, Norway.....	31
Hansen, L.O. & Endrestøl, A. International Day for Biological Diversity 2013.....	43
Vetlesen, V. Literary insects I: Arne's song.....	48
Stenløkk, J. Web-Bugs.....	49
Hatlen, H. At the Larval Stage (quiz)	51
The Billboard	54
Suppliers of entomological equipment	55
Content of Insekt-Nytt [Insect-News] 38 (2) 2013	56

Rettledning for bidragsytere:

Tekst. Hovedartikler struktureres som følger: 1) Overskrift; 2) Forfatteren(e)s navn; 3) Selve artikkelen (gjørne med ingress- en kort tekst som fanger leserens oppmerksomhet og som trykkes med halvfete typer; splitt hovedteksten opp med mellomtitler; 4) Evt. takk til medhjelpere; 5) Litteraturliste; 6) Forfatteren(e)s adresse(r); 7) Billedtekster og 8) Evt. tabeller. Alle disse punktene kan følge rett etter hverandre i manus. Send bare ett eksemplar av manus. Bruk forøvrig tidligere numre av Insekt-Nytt som eksempel. Latinske navn skal skrives i kursiv.

Manuskripter må være feilfrie. Manuskripter sendes redaksjonen som e-post eller vedlegg til e-post. De fleste typer tekstredigeringsprogrammer kan benyttes (PDF dokumenter godtas ikke). Eventuelle bilder og illustrasjoner sendes inn samtidig med manuskriptet.

Forfattere av større artikler vil få tilsendt et PDF dokument av artikkelen. Fem eksemplarer av bladet kan sendes etter ønske.

Illustrasjoner. Vi oppfordrer bidragsytere til å illustrere artiklene med egne fotografier og tegninger. For bilder hentet fra internett må rettighetsspørsmålet være avklart. Leveres illustrasjonene elektronisk, vil vi ha dem på separate filer som vedlegg til e-post, og med en oppløsning på minimum 300 dpi. Det er en fordel om bildene er tilpasset A5 format med 5,90 cm bredde for én spalte, eller 12,4 cm over to spalter. Legg ikke illustrasjonene inn i tekst-redigeringsprogrammet, f.eks. MSWord. Fjern også alle koder etter eventuelle referanseprogram (f.eks. Endnote). Originale fotografier kan sendes inn som papirbilde, dias eller negativer. Redaksjonen forbeholder seg retten til å velge utsnitt og foreta små justeringer på bilder (som f.eks kontrast og lys).

Korrektur. Forfattere av større artikler vil få tilsendt en PDF for korrektur. Den må returneres senest 3 dager etter at man mottok den. Store endringer i manuskriptet godtas ikke. Korrektur av små artikler og notiser foretas av redaksjonen.

Norsk entomologisk forening

Postboks 386, 4002 Stavanger

E-post sekretær: jansten123@online.no

Bankkonto: 7874 06 46353 [Jon Peder Lindemann, Gamle mossevei 43, 1430 Ås]

Styret 2013

Formann: Lars Ove Hansen, Sparavollen 23, 3021 Drammen (tlf. 413 12 220)

Nestformann: Jostein Engdal, Langsethveien 39, 3475 Sætre (tlf. 32 79 07 30)

Sekretær: Jan Arne Stenløkk, Kyrkjeveien 10, 4070 Randaberg (tlf. 51 41 08 26)

Kasserer: Jon Peder Lindemann, Gamle mossevei 43, 1430 Ås (tlf. 913 09 552)

Styremedlem: Anders Endrestøl, Rosenhoffgata 13, 0569 Oslo (tlf. 994 50 917)

Styremedlem: Hallvard Elven, Munkebekken 186, 1061 Oslo (tlf. 22 32 83 41)

Styremedlem: Leif Aarvik, Nyborgveien 19a, 1430 Ås (tlf. 64 94 24 66)

Lokallag

Finnmark lokallag, c/o Johannes Balandin, Myrullveien 38, 9500 Alta

Tromsø entomologiske klubb, c/o Arne C. Nilssen, Tromsø museum, 9037 Tromsø

Midt-Troms lokallag, c/o Kjetil Åkra, Midt-Troms Museum, Postb. 82, 9059 Storsteinnes (tlf. 77 72 83 35)

NEF/Trøndelagsgruppa, c/o Oddvar Hanssen, NINA, 7485 Trondheim

Agderlaget (A-laget), c/o Kai Berggren, Bråvann terrasse 21, 4624 Kristiansand

Grenland lokallag, c/o Arnt Harald Stendalen, Wettergreensvei 5, 3738 Skien

Larvik Insekt Klubb, c/o Torstein Ness, Støperiveien 19, 3267 Larvik

Drammenslaget / NEF, c/o Tony Nagypal, Gløttevollen 23, 3031 Drammen

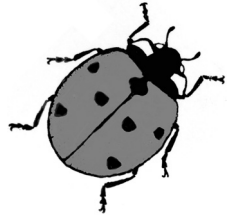
Numedal Insektregistrering, c/o Bjørn A. Sagvolden, 3626 Rollag (tlf. 32 74 66 37)

NEF avd. Oslo & Akershus, c/o Insektavd., Naturhist. mus., Pb.1172 Blindern, 0318 Oslo

Østfold entomologiske forening, c/o Thor Jan Olsen, Postboks 1062 Valaskjold, 1701 Sarpsborg

Distributør

Salg av trykksaker og annet materiell fra NEF: Insektavdelingen, Naturhistorisk museum, Pb. 1172 Blindern, 0318 Oslo [Besøksadresse: Sarsgate 1, 0562 Oslo] (tlf. 22 85 17 05); e-mail: leif.aarvik@nhm.uio.no.

NORGE P.P. PORTO BETALT

Returadresse:
Norsk entomologisk forening
Postboks 386, 4002 Slangerup

Leica

MICROSYSTEMS

www.leicamicrosystems.com

**NY REPRESENTANT FOR
LEICA MIKROSKOPER
I NORGE**

ORTOMEDIC

Vollsveien 13E, Boks 317, 1326 Lysaker - Tlf 67 51 86 00 / Faks 67 51 85 99
ortomedic@ortomedic.no - www.ortomedic.no